

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 25.

Fredagen den 17 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag rörande de beslut, Kammaren under den 15 och 16 i denna månad fattat i anledning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18.

§ 2.

Föredrogs och bordlades ånyo Herr R. Ehrenborgs i gårdagens sammanträde väckta förslag om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandling af Kongl. Maj:ts proposition om antagande af det metriska mått- och vigtsystemet.

§ 3.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 18, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Punkten 65, som nu i ordningen förekom, äfvensom *punkterna 66 och 67*.

Biföllos.

I *punkten 68* hade Utskottet tillstyrkt, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande måtte för år 1877 beviljas ett extra anslag af 100,000 kronor. Om anslag till skarpskytteväsendet.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås anförde: Då nu mera en stor del af skarpskytteföreningarne å landet blifvit upplösta, och blott en eller annan sådan i städerna ännu qvarstår, synes det som om ett så stort anslag till skarpskytteväsendets befrämjande, som det, hvilket hittills varit för ändamålet haviljadt, numera icke längre skulle vara af nöden; och tager jag mig därför friheten yrka, att detsamma måtte nedsättas till hälften, eller till 50,000 kronor.

Om anslag till
skarpskytte-
väsendet.
(Forts.)

Herr Key: I Stats-Utskottet var det visserligen mycket fråga om att tillstyrka en nedsättning af detta anslag på den grund, att många af skarpskytteföreningarna, den ena efter den andra, såsom nyss nämndes, och efter hvad man af tidningarna tid efter annan inhemtat, blifvit upplösta; men vid det förhållande, att skarpskyttarna dock ännu räkna en styrka af omkring 20,000 man, och skarpskytteföreningarnes antal, som jag tror, ännu är omkring 150 eller 170, åtminstone säkert öfver 150, och då dessutom med anslaget afses icke endast skjutpremier för skarpskyttarna, utan derjemte och hufvudsakligen att fortfarande besörja inrättande af skjutbanor för arméns behof — ty, såsom herrarna finna af Kongl. Maj:ts proposition, bil. N:o 3 a, pag. 67, är behofvet af skjutbanor i Norrland ännu icke på långt när fylldt — har Utskottet ansett det vara skäl att ännu ett eller annat år uppföra anslaget till det förut bestämda beloppet.

Jag anhåller på dessa skäl om bifall till Utskottets förslag.

Herr C. Ekman: Som jag icke var i tillfälle att höra den förste talarens yttrande, men deremot delar den siste talarens uppfattning af frågan, ber jag att få instämma i hans yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herr *Samuel Johnson*.

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Weidenhielm: Utan att hysa någon fruktan, att Kammaren icke skall bevilja det i fråga varande anslaget, tillåter jag mig dock att till Kammarens ledning och upplysning i detta ärende lemna några faktiska uppgifter.

Skarpskytteföreningarna erhålla understöd af statsmedel endast då de genom inlemnade fullständiga rapporter visa, att de under året varit i verksamhet för sitt ändamål. Understödet består i anslag till beko-stande af ammunition, instruktörsarfvoden, prisbelöningar och skjutfester. Under de senaste 7 åren hafva dessa kostnader utgjort: år 1869: 76,806 Kr.; 1870: 55,871 Kr.; 1871: 59,302 Kr.; 1872: 51,747 Kr.; 1873: 49,676 Kr.; 1874: 43,892 Kr. och 1875: 56,082 Kr. Anledningen till det sista årets stegrade kostnad har varit behofvet af tillsyn å och underhåll af de nyinrättade skjutbanorna.

Skarpskytteföreningarnes antal, de nemligen som inlemnat ordentliga rapporter för senaste året, utgör för närvarande 179 och representerar en styrka af ungefär 20,000 man. Att kostnaderna hvarje år varit olika, härleder sig, som sagdt, från ett mer eller mindre ordentligt inlemnande af rapporter från föreningarna; men det synes dock af de anförda siffrorna, att i medeltal 50 å 60,000 kronor om året utgått till skarpskytteföreningarna såsom understöd till de af mig nämnda ändamål. Besynnerligt nog har denna utgift under dessa 7 år varit nästan lika stor, fastän den ena föreningen efter den andra blifvit upplöst eller upphört; men orsaken härtill är, att de föreningar, som blifvit upplösta, till större delen varit sådana som icke utöfvat någon egentlig verksamhet och derföre icke insändt några rapporter, samt till följd häraf icke heller kommit i åtnjutande af något understöd från statens sida.

Om vi nu lägga tillhoppa dessa understödsbelopp under de 7 senaste åren, så erhålla vi en summa af 392,708 kronor.

Vidare har af detta anslag bekostats åtskilliga skotthus och skjutbanor. Sådana hafva blifvit byggda till ett antal af 133; men detta förslår visserligen icke till att fylla behovet. Ännu finnas under arbete ett antal af 50 skjutbanor, synnerligast i de norra länen. Jag vill dock nämna, att för fullständigande af ändamålet med dessa skjutbanor erfordras, att ytterligare åtskilliga banor läggas emellan de redan färdiga banor, som äro belägna på för långt afstånd från hvarandra. Summan af anlagda och under arbete varande skjutbanor är emellertid 183. I början kostade banorna endast omkring 1,000 kronor stycket; men sedermera har kostnaden betydligt ökats, först till 2,000 och sedan till 3,000 kronor. För närvarande uppgår den till 4,000 kronor. Man kan sålunda antaga, att medelkostnaden utgör allra minst 1,600 kronor. Multiplicerar man denna summa med skjutbanornas antal, 183, så finner man, att den på ifrågavarande banor redan nedlagda kostnad utgör 292,800 kronor. Läger man härtill hvad skarpskytteföreningarne fått sig tilldeladt i understöd, 392,708 kronor, så utgör sammanlagda beloppet af hvad staten under dessa 7 år utgifvit till skarpskytteväsendets befrämjande, 685,508 kronor. Anslagsbeloppen utgjorde 1869: 90,000; 1870: 70,000; 1871 likaledes 70,000; samt 1872, 1873, 1874 och 1875 hvartera året 100,000, eller tillsammans 630,000 kronor. Draga vi nu denna summa, 630,000, från de sammanlagda utgifterna, 685,508 kronor, så återstår ett deficit af 55,508 kronor, som måst betäckas af 1876 års anslag, 100,000 kronor. Det återstår då af sistnämnda års anslag omkring 45,000 kronor att under samma år använda för de frivilliga skarpskytteföreningarne. För år 1877 erfordras sålunda hela den nyss beräknade medelkostnaden till understöd åt skarpskytteföreningarne, eller 50 å 60,000 kronor; och resten är behöflig för uppförande af de skotthus och skjutbanor, som ännu äro af nöden.

Det är endast för att med detta faktiska förhållande gifva ett ytterligare stöd åt Kammarens beslut, som jag tagit mig friheten lemna dessa upplysningar.

Efter det öfverläggningen förklarats slutad och propositioner af Herr Talmannen gifvits i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkten 69.

Blef likaledes bifallen.

Efter föredragning dernäst af *punkten 70*, deri Utskottet hemställt, att Kongl. Maj:ts i särskild proposition (N:o 21) framställda förslag, om beviljande af medel till uppförande af ett etablissement enligt paveljongsystemet för kavalleriets underbefälsskola, icke måtte vinna Riksdagens bifall, anförde:

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet, Herr Statsrådet Weidenhielm: Föreliggande byggnadsbehof kan betraktas ur både militärisk och ekonomisk synpunkt. Vårt kavalleris underbefälsskola, som har till mål att utveckla och utbilda underbefälet vid detta special-

Om anslag till skarpskytteväsendet.
(Forts.)

Om anslag till ett etablissement enligt paveljongsystemet för kavalleriets underbefälsskola.

Om anslag till ett etablissement enligt paveljongsystemet för kavalleriets underbefälskola.

(Forts.)

vapen, kan naturligtvis icke tillfredsställande fylla denna uppgift, med mindre den förmår erbjuda eleverna ett för deras öfning tillräckligt antal hästar och derjemte fortgå så länge, som den afsedda och behöfliga lärokursen fordrar. Dessa båda rättmätiga anspråk äro alldeles påtagliga. Såväl kavalleri-inspektören, som cheferne för skolan hafva också fästat krigsstyrelsens uppmärksamhet på, hurusom det förhållande, att skolan nu är uteslutande hänvisad till att begagna de hästar, som tillhöra lifgardesregementet, icke allenast otillräckligt fyller skolans behof i detta afseende, utan på samma gång hindrar regementets öfningar på ett för dettas tjänstbarhet menligt inverkan. Erfarenheten har ock visat, att en tid af tre månader icke är tillräcklig att fullständigt utbilda kavalleri-underbefälskolans elever, utan att dertill fordras ytterligare åtminstone en månad. Jag skulle icke heller hafva tvekat tillstyrka Kongl. Maj:t att redan till nu innevarande Riksdag hemställa om beviljande af de medel, som för en sådan tillökning kunna vara erforderliga, om icke bristande lokaler för skolan lagt hinder i vägen för ett fullt ändamålsenligt anordnande af densamma. Det är undanrödjandet af detta hinder, som afses med Kongl. Maj:ts förevarande proposition och som har till syfte en tidsenligare utbildning af vårt kavalleris underbefäl — ett mål som taktikens närvarande rigtning tvingar oss att eftersträfvä.

Men denna fråga har äfven en ekonomisk sida, som är i hög grad beaktansvärd. Man har ofta, äfven inom denna Kammare, hört den åsigtan uttalas, att våra militära byggnader uppföras efter ett system, som medför större kostnader, än behofvet oundgängligen kräfver; och dyrbara kostnadsberäkningar och storartade ritningar hafva icke alltid vunnit Riksdagens sympati. Problemet att för jemförelsevis mindre kostnader åstadkomma etablissement, som på samma gång uti militäriskt och sanitärt hänseende äro tillfredsställande, har blifvit krigsstyrelsen dess mera angeläget att lösa, som åtskilliga militära byggnadsbehof äro nära för handen. Kongl. Maj:t uppdrog derföre åt en arkitekt, som förenat sitt namn med flera ganska lyckliga byggnadsföretag såväl i Stockholm som i Göteborg och annorstädes, samt åt en af då varande befälhafvaren för fortifikationen inom vapnet utsedd officer att företaga studieresor i Tyskland och Frankrike för detta ändamål och derefter afgifva berättelse jemte förslag, kostnadsberäkningar och ritningar för uppförande af etablissement för arméns alla vapen. Efter inhemtade upplysningar på stället af sakkunnige personer, efter egna iakttagelser och särskildt beaktaude af hvad våra klimatiska och lokala förhållanden kräfde, inkommo desse män med förslag och ritningar till såväl kaserner som ridhus och stallar, hvilka förslag voro uppgjorda efter det s. k. paveljongsystemet, hvilket syntes erbjuda icke obetydliga besparingar utan uppöfning af militärisk ordning, trefnad och sundhet. Intendenten i öfverintendentsembetet och öfverfälläkaren hafva om dessa förslag yttrat sig fördelaktigt, men den officer och den byggmästare, åt hvilka arméförvaltningens fortifikationsdepartement uppdragit att granska förslagen, hafva mot dem framställt åtskilliga anmärkningar såväl i afseende å byggnadssättet som kostnadsberäkningarne, och hvilka anmärkningar gå ut på att bevisa, det korridorsystemet i båda dessa afseenden eger företräde framför paveljongsystemet. Hvad byggnadssättet

angår, synas mig de mot detsamma framställda anmärkningarne dock icke vara så absolut slående, att det icke vore skäl att låta erfarenheten afgöra deras befogenhet. Beträffande åter kostnadsberäkningarne, hvilka genom Utskottets jemförande sifferuppgifter skulle bevisa, att kostnaderna blefve mindre, om man följde korridorsystemet, än om paviljongsystemet tillämpades, så tror jag att äfven detta fordrar erfarenhetens bekräftelse. Jag kommer nemligen till denna slutsats af det faktiskt föreliggande förhållandet, att å uppförandet af en paviljong, den granskarne ansett vara beräknad till omkring 3,000 kronor mindre än den verkliga kostar, hafva af vederhäftig byggmästare redan blifvit gjorda anbud i full öfverensstämmelse med konstruktörernes beräkningar. Då likväl hvarje nytt system i byggnadsväg icke bör tillämpas i någon större omfattning, imman dess lämplighet först af erfarenheten blifvit ådagalagd, har Kongl. Maj:t föreslagit att enligt paviljongsystemet uppföra endast det nu ifrågavarande mindre etablissemnet, hvarigenom ett militäriskt behof blefve fylldt, på samma gång som en dyrbar erfarenhet af systemets användbarhet komme att vinnas. Vi hafva att inom kort afhjelpa ganska många byggnadsbehof inom det militära området. Göta artilleriregemente, lifregementets dragoners och husarers exercis-squadroner, husarregementet Carl XV hafva alla sina byggnader i det skick, att de snart måste ombyggas, och jag tror icke att det vore förenligt med statens ekonomiska intresse, om Riksdagen genom ett bifall till Utskottets hemställan skulle hänvisa krigsstyrelsen till att fortfarande efter det gamla systemet upprätta förslag till dessa ifrågasatta och snart förekommande byggnader.

Utskottet anser det icke ens vara värdt, att något byggnadsförsök anställes, förrän de gjorda anmärkningarne blifvit undanröjda. Men, mine herrar, huru skall frågan kunna utredas utan sådana byggnadsförsök? Den officer och den arkitekt — vänner till paviljongsystemet — hvilka framkommit med förslaget, å ena sidan, och den officer jemte byggmästaren, vännerna af korridorsystemet, hvilka granskat detsamma, å andra sidan, skola kunna på papperet fortsätta striden, försvarande vardera sitt favoritsystem — ända till dess erfarenheten fält sitt domslut. Då man redan har anbud gjorda af vederhäftiga personer, hvilka äro en borgen för att byggnaderna icke komma att öfverskrida de beräknade kostnaderna, och då man genom dessa byggnaders uppförande skulle tillgodose ett viktigt militäriskt behof och på samma gång vinna en värderik erfarenhet om detta systems lämplighet, så synas mig starka skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition i frågan.

Herr Casparsson: Då jag tegat under föredragningen af de föregående 69 punkterna af föreliggande utlåtande, så torde det ursäktas mig att jag vid den sjuttionde yttrar någrar ord.

Man kan om vår tid med skäl säga, att det är en "systemernas tid". "I tankens verld systemer gå och komma", säger skalden; och af dessa inom tankens verld gående och kommande systemer hafva vi nu fått mottaga ett, som bär det nätta namnet: "*paviljongsystemet*". Redan sjelfva benämningen tyckes häntyda på någonting lätt och luftigt; och af Herr Departementschefens behandling utaf frågan synes det också, som om systemet gjorde skäl för namnet. Utaf statsrådsproto-

Om anslag till ett etablissemnet enligt paviljongsystemet för kavalleriets underbefälskola.
(Forts.)

Om anslag till ett etablissement enligt paviljongsystemet för kavaljeriets underbefälsskola.

(Forts.)

kollet den 10 nästlidne Januari inhemtas nemligen, att, då detta ärende nämnde dag inför Kongl. Maj:t föredrogs, något kostnadsförslag ännu icke var uppgjort; men Herr Departementschefen hemställde, att kostnaderna för uppförande af byggnader åt kavalleriets underbefälsskola "må för år 1877 beräknas till 100,000 kronor". Berörda brist afhjelpes likväl ganska snart; ty den 28 påföljande Januari föredrogs ett fullständigt kostnadsförslag, hvilket den 21 nästlidne Februari ankom till Riksdagens kansli. Men då förslaget i sin fullständiga form sålunda framlades, hade de först beräknade 100,000 kronorna förvandlats till 200,000 kronor. Systemet har således förmåga af *expansion*, hvilken egenskap i allmänhet anses vara en fördel, utom när det är fråga om kostnadsberäkningar.

Nämnde egenskap hos systemet tyckes äfven meddelas åt truppen, som skall inrymmas i de efter detsamma uppförda byggnaderna. Ty då underbefälsskolan för närvarande består af 55 man och — då hvarje karl ej torde behöfva mer än en häst — 55 hästar, så skulle den nu föreslagna paviljongen jemte 2:ne stallar komma att rymma 80 à 100 man samt 160 à 180 hästar. Systemet är således expansivt äfven i denna mening; och så till vida är allt bra.

Men systemet är jemväl *depensivt*; och det är värre. Jag antager nu, att kostnaderna äro beräknade med den största noggrannhet och omsigt och sålunda fullt tillförlitliga. Efter det uppgjorda systemet skulle en paviljong, afsedd att rymma 80 à 100 man, uppgå till en kostnad af 53,200 kronor. Dertill komma utgifter för gas- och vattenledning, dränering m. m. till ett sammanräknadt belopp af 44,150 kronor för paviljong och stallar. Läger jag hälften af denna summa, eller 22,075 kronor, på hvardera byggnaden, så skulle en paviljong, afsedd att rymma 100 man, således komma att kosta 53,200 + 22,075 kronor, eller 75,275 kronor, hvilket för hvarje man gör 752 kronor 75 öre. Jag ber herrarne noga beakta, att detta system, såsom i bilagan till Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof uttryckligen är sagdt, är afsedt för den blifvande nya härordningen. Då nu en kasern för 100 man kostar 75,275 kronor, hvad kostar det då att i dylika etablissement inrymma manskapet, som upptages i den nya härordningen?

Enligt bilagan litt. D vid det till nästlidna års Riksdag afgifna förslaget till härordning skulle det mellan repetitionsöfningarne i tjenstgöring varande manskapet utgöras af:

Infanteri	19,805 man
Ryttteri	4,598 "
Artilleri	3,324 "
Fortifikation	997 "
Trängen	918 "

Summa 29,642 man.

Härtill komma de tio procent af de värnpligtige, som enligt förslaget skulle ega rätt att kvarstanna i tjenstgöring; det skulle visserligen enligt förslaget vara ända till 30 procent vid gardet, kavalleriet och ingenjörtrupperna samt 10 procent af infanteriet och artilleriet, men jag antager dock, att öfver hufvud blott 10 procent af alla de

värnpligtige skulle komma att begagna sig häraf. Då hela den första årsklassen vid landtarmén beräknas till 19,500 man, och 10 procent häraf utgör 1,950, så uppgår den sammanlagda styrka, för hvilken kasernutrymme måste beräknas, till 29,642 + 1,950 man = 31,592 man, eller i jennadt tal 31,500 man. Det behöfves då blott en enkel regulade-triräkning för att finna, att då kaserneeringen af 100 man kostar 75,275 kronor, så kommer den att för 31,500 man kosta 23,711,000 kronor.

Om anslag till ett etablissement enligt paviljongsystemet för kavalleriets underbefälskola.
(Forts.)

Jag skall nu söka visa, hvad inrymmandet af hästarne kommer att kosta efter det nya systemet. De två stall, som nu äro föreslagna att uppbyggas, skola tillsammans inrymma 160 à 180 hästar, således i medeltal 170. Kostnaden för dessa stall är beräknad till 102,650 kronor, samt, med tillägg af halfva den beräknade kostnaden för gas, vattenledning, dränering, m. m. 22,075 kronor, till 124,725 kronor. Huru många hästar som enligt den nya härordningen behöfva uppställas på stall kan jag ej med bestämdhet uppgifva, ty jag vet ej huruvida de hästar, som erfordras för repetitionsöfningarne, äro afsedda att under denna tid hållas på stall. Om emellertid så är förhållandet, skulle antalet af hästar, som måste inrymmas i stall, uppgå till 10,919, eller i rundt tal 10,900. När således inrymmandet af 170 hästar kostar 124,275 kronor, så kostar uppbyggande af stall för 10,900 hästar 7,997,000 kronor.

Sammanlägger man dessa båda summor, 23,711,000 kronor för manskapets och 7,997,000 kronor för hästarnes kasernering, finner man således, att sammanlagda beloppet af dessa kostnader uppgår till icke mindre än 31,708,000 kronor, eller i rundt tal nära 32 millioner!

Skulle åter de hästar, som användas vid repetitionsöfningarne icke behöfva hållas på stall under denna tid, så minskas visserligen antalet hästar, för hvilka stallrum måste beredas, med 3,630; och det återstår då att hålla på stall icke mera än 7,270. Kostnaden för dessa hästars inrymmande uppgår då till 5,333,000 kronor, och hela summan för manskapets och hästarnes kasernering till 29,044,000 kronor.

Jag vill här endast i förbigående anmärka, att 1871 års så mycket förkättrade härordningsförslag upptog kostnadsbehovet för byggandet af baracker för beväringen till allenast — 350,000 kronor, hvarjemte det föreslog förläggandet af kavalleriets underbefälskola till Karlsborg, der kasernutrymme redan förefans. Det förslaget blef afslaget; men nu deremot, då man kommer fram med ett förslag, som kostar nära 100 gånger så mycket, kan det ju hända att det blifver antaget.

Jag vill tillägga, att från den summa, som jag ofvan nämnt, bör afdragas värdet af de förut befintliga kasernerna. Värdet af desamma kan jag naturligtvis icke känna; men i den summa jag ofvan nämnt är icke inberäknad kostnaden för de inventarier, som för de nya kasernerna erfordras, och dessa torde komma att uppgå till samma, om icke högre belopp, som de nuvarande kasernernas värde. Jag tror derföre att, såsom jag sökt visa, kostnaden för de nya kasernerna efter det nya systemet icke skall mycket understiga 30 millioner.

Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet har i sitt anförande till statsrådsprotokollet yttrat, att årstiden vore olämplig för uppgörande af nödiga kostnadsförslag för den ifrågasatta kasernbyggnaden efter det nya systemet. Ja! mine herrar! jag tror att årstiden alltid kommer att blifva olämplig för antagandet af detta system.

Om anslag till ett etablissemment enligt paviljongsystemet för kavalleriets underbefälskola.

Och om dertill, såsom man hört uppgifvas, "systemet" äfven är olämpligt för årstiden, så tror jag att vi hafva fullt skäl att bifalla det slut, hvartill Utskottet kommit, och hvilket jag för min del yrkar måtte af Kammaren bifallas.

Herrar *Anders August Andersson* och *Clairfelt* instämde med Herr Casparsson.

Herr Key, hvilken inom Utskottet reserverat sig i fråga om motiveringen för Utskottets hemställan i förevarande punkt, yttrade: Den siste ärade talaren citerar gerna skalder. Han började äfven denna gång sitt anförande med ett dylikt citat, men slutade dock med siffror, hvilka visserligen voro luftiga, om också icke lätta. Jag skall nu bedja att få tillägga några ord på den alldagliga riksdagsprosan. Jag vill dock icke upptaga tiden med att yrka någon ändring i Stats-Utskottets förslag, utan blott anföra de skäl, på grund af hvilka jag instämmer med Utskottet.

Min öfvertygelse är, att Utskottet icke kunnat komma till något annat resultat än att afstyrka den Kongl. propositionen, och detta, om icke annat, af det skäl, att man i densamma gjort en i sjelfva verket liten fråga till en stor. Men jag har icke kunnat helt och hållet förena mig om den motivering, hvarmed Stats-Utskottet beledsagat sin hemställan om afslag. Jag vill dock icke nu göra något yrkande om förändring i Utskottets motivering, utan endast bifoga den anmärkningen, att jag anser det bestämda ogillande af det nya systemet, med hvilket Stats-Utskottet beledsagat sin hemställan om afslag, kanske hafva varit något för tidigt. Utan att inlåta mig i någon kontrovers med den föregående ärade talaren beträffande de af honom nyss anförda siffrorna, tror jag dock, att frågan om kostnaderna för paviljongsystemets genomförande ännu är alltför litet utredd. Jag har dessutom grundad anledning att antaga, att vid den stora internationela hygieniska kongress, som innevarande år skall ega rum i Bryssel och der militärhygienien jemväl kommer att behandlas, äfven detta byggnadssystem skall komma att pröfvas. Om nu vid denna internationela kongress samtliga de stora nationernas ombud komma att uttala sig fördelaktigt om systemet såväl i afseende på kostnaderna som i afseende på dess ändamålsenlighet, så skulle jag åtminstone för min del icke vilja taga på mitt ansvar att alltför raskt hafva på förhand uttalat förkastelsesdomen öfver detsamma. Ty jag vågar icke ställa denna Kammares kompetens att bedöma denna fråga gent emot den erfarenhet, som kan framläggas af de ombud för Europas största militärstater, hvilka komma att bevista denna kongress. Om desse sakkunnige män skulle komma att uttala ett gynsamt omdöme om paviljongsystemet, så hafva vi, jag upprepar det, genom ett gillande af Stats-Utskottets ifrågavarande motivering, gått deras omdöme i förväg; och jag tror icke, att man kan tillmäta vår mening samma värde, som det omdöme de, med sin erfarenhet, kunna afgifva.

På dessa grunder har jag icke velat biträda Utskottets motivering, utan reserverat mig mot densamma.

Friherre Leijonhufvud: Äfven jag skulle för min del hafva önskat att Stats-Utskottets afslag å ifrågavarande punkt varit på annat sätt motiveradt, icke derföre att denna motivering innehåller något, som icke är med sanna förhållandet fullt öfverensstämmande, utan emedan jag tror att Utskottet skulle hafva kommit till alldeles samma resultat, äfven om det utlåtande arméförvaltningens fortifikationsdepartement afgifvit varit tillstyrkande, och att man derför icke borde hafva använt detta utlåtande såsom ett hufvudskäl för afslaget. Det är nemligen i allmänhet särdeles ovanligt, att Riksdagens bifall vinnes första gången frågan om något större byggnadsföretag i Kamrarne föreligger till afgörande.

Om anslag till ett etablissement enligt paviljongsystemet för kavalleriets underbefälskola.
(Forts.)

Hvad sjelfva saken angår, ber jag att få tillägga några ord.

Paviljong är egentligen benämning på ett tält med spetsigt tak, men namnet användes ock på fyrkantiga byggnader med sådant tak, stundom af ganska stora dimensioner, såsom t. ex. vissa delar af Tuilerierna i Paris, Pavillon de l'horloge och Pavillon de Flore, hvilka ingalunda voro några små byggnader, utan säkerligen hvardera skulle kunnat inrymma flera bataljoner. Då man här talat om paviljonger, menar man emellertid endast sådana smärre kasernbyggnader, som inrymma ett kompani.

Det förslag till kasernbyggnader enligt paviljongsystemet, som nu är i fråga, har blifvit uppgjort af en ingenjöröficer och en arkitekt och sedermera granskadt af en arkitekt i Stockholm i samråd med öfverfältläkaren. Den senare hade åtskilliga anmärkningar i sanitärt hänseende att göra mot förslaget, ehuru dessa voro af mera lindrig beskaffenhet. Förslaget hänvisades sedermera till arméförvaltningens fortifikationsdepartement, och chefen för fortifikationen erhöll särskild befallning att i afseende härå afgifva yttrande, och fortifikationsdepartementets militärkontor har åt frågan egnet en grundlig fullständig granskning.

Det är alldeles tydligt och äfven för hvar och en landtbrukare inom Kammaren uppenbart, att det måste blifva mera kostbart att bygga flera mindre envåningshus, än att uppföra ett färre antal större byggnader, ty taket är ju vid en sådan flera våningars byggnad detsamma, ytterväggarne kosta vanligen mera än mellanväggarne, och kostnaden för grunden växer endast obetydligt i förhållande till våningarnes förökande. Det enda som besparas är trapphuset, men äfven sådana förekomma ofta i envåningshus och finnas äfven i dessa paviljonger, som hafva en liten öfvervåning på midteln.

Men om man således på förhand kan antaga att paviljongsystemet blir något dyrare — skilnaden torde dock ej behöfva blifva så särdeles stor — så är ju möjligt att detta system medför andra fördelar af så öfvervägande beskaffenhet, att man för deras ernående gerna bör bevilja några tusen kronor mera.

Vid granskning af det till arméförvaltningen remitterade kasernförslaget enligt paviljongsystemet, visade sig, att några missräkningar insmugit sig i kostnadsförslagen, så att, då dessa blifvit rättade, det af samma konstruktörer till jämförelse med deras paviljongsystem uppgjorda kasernförslag efter korridorssystemet i sjelfva verket blef något billigare än det förstnämnda — båda beräknade för samma styrka och utrymme.

Om anslag till
ett etablissem-
ent enligt
paviljongsystem
för kavaleriets under-
befälskola.

(Forts.)

Det af ifrågavarande konstruktörer framlagda paviljongsystem är ej hemtadt från något utländskt mönster, ehuru kompanipaviljonger på ett och annat ställe blifvit försökta, utan uppgjort af dem sjelfva. Vid granskningen af byggnadsritningarne anmärktes åtskilligt, såsom varande mindre lyckadt — men det mesta deraf ligger ej i naturen af kompanipaviljonger, hvilket ock framgår deraf, att jag sedermera sett andra ritningar till sådana paviljonger, uppgjorda af egen drift, af en annan arkitekt, och som syntes mig fullt motsvara hvad man af sådana kan begära, och som derjemte voro något billigare än de af arméförvaltningen granskade.

Vid det utlåtande, som chefsemetet vid fortifikationen ingaf angående frågan, tillstyrkte jag emellertid att en paviljong af Herrar Stolpes et Kumliens konstruktion måtte få uppföras, emedan derigenom bäst skulle visa sig om anmärkningarne voro grundade eller ej. Det nu föreliggande förslaget har jag ej granskat, men då jag ser att en byggmästare ingifvit anbud på byggnadernas uppförande, och då deruti ingår endast en af de ifrågavarande paviljongerna, som sålunda komme att underkastas det af mig förordade försöket, tillstyrker jag Riksdagen att bevilja medel till dess uppförande.

Jag har velat anföra detta för att sätta saken på sin rätta ståndpunkt och får endast tillägga, att chefsemetet vid fortifikationen sedermera af Kongl. Maj:t fått befallning att uppgöra förslag till en kasern efter korridorsystemet för samma styrka och med samma utrymme, samt med samma pris på materialier och arbete, som äro lagda till grund för det ofvannämnda paviljongsystemet. Detta jämförelseförslag är för närvarande under utarbetande.

Herr Ola Andersson: Jag är förvissad, att många af Kammarrens ledamöter skola blifva Herr Casparsson tacksamme, om han, derest han kan, ville visa, att vi, med antagande af 1871 års "förkättrade förslag", såsom han kallade det, kunna slippa att uppföra byggnader för underbefälskolor. Kan han det, är den jämförelse han gjorde riktig. Kan han det åter icke, skulle vi, såsom tydligt är, äfven med antagande af 1871 års förslag, komma att uppföra lokaler för underbefälskolor, och då är grunden för hans jämförelse oriktig, och med den ramlar hela hans byggnad. Jag har för mig, att de barackbyggnader, som i 1871 års förslag omnämndes, afsågos endast till begagnande af beväringen och alldeles icke att användas såsom lokaler för underbefälskolorna.

Öfverläggningen var slutad. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 71.

Blef jemväl bifallen.

De vid utlåtandet fogade *tabeller* lades till handlingarne.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets memorial N:o 35, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets utlåtande

N:o 26, angående väckta motioner om understöd åt inbyggare inom Kumla socken af Örebro län, hvilka lidit skada till följd af ett inträffadt skydrag.

§ 5.

Efter föredragning dernäst af Stats-Utskottets memorial N:o 36, med förslag till voteringsproposition, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 28 mom. 12, i fråga om väckt motion om anvisande af anslag till understöd för byggandet af smärre båthamnar vid de större fiskelägena inom riket, blef den i detta memorial föreslagna voteringsproposition af Kammaren godkänd.

§ 6.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda:

Banko-Utskottets memorial N:o 7;

Lag-Utskottets utlåtanden N:is 23—26; och

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 24).

§ 7.

Föredrogos och biföllos, hvart efter annat, Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående afsöndring af jord från sergeantbostället Stålsbyn N:o 1 under Vermlands regemente;

N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående afsöndring af jord från ryttmästarebostället vid Skånska husarregementet Rebbelberga kungsgård i Kristianstads län; och

N:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, angående afsöndring af jord från f. d. korpralsbostället under Skånska dragonregementet N:is 12 och 14 Östraby.

§ 8.

Efter föredragning bordlades för andra gången:

Stats-Utskottets utlåtanden N:is 40—45;

Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 25);

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 26); och

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 27).

§ 9.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 16), beträffande Herr A. Bergströms motion, N:o 108, om förordnande af censorer att öfvervara civila embetsexamina och juris kandidat-examen vid universiteten.

Herr Adlersparre yttrade: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett tryckfel, som insmugit sig uti detta betänkande. På 9:de sidan, 18:de raden uppfifrån, står nemligen *nådig*, hvilket skall vara *nödig*.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan; och skulle, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdagsordningen, nämnda beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 10.

Ang. ersättning åt nämndemän.

Förekom till behandling Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 17), angående förändring af stadgandena rörande nämndemans rätt till ersättning.

Herr Sven Magnusson hade i sin motion, N:o 28, föreslagit: "att Riksdagen genom underdånig skrifvelse måtte anhålla, det Kongl. Majt täcktes låta vidtaga den förändring i Kongl. kungörelserna af den 17 September 1851 och 30 December 1863, att nämndemän, som biträda vid extra tingssammanträden i brottmål, må, ehvar än dessa sammanträden hållas, berättigas af allmänna medel erhålla dagtraktamente och skjutsersättning, enligt gällande resereglemente, för vägen från sina hemvist till stället der sammanträdet hålles."

Beträffande sagda motion, var af Utskottet den hemställan gjord, att motionen ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Motionären Herr Sven Magnusson anförde: Det föreliggande utskottsbetänkandet är efter mitt förmenande något egendomligt så till vida, att det framlägger flera skäl för bifall än för afslag af den uti Utskottet behandlade motionen.

Det är nemligen icke nog med att Utskottet villigt erkänner den oegentlighet, som jag i motionen antydtt, att nämndemän, enligt nu gällande stadgande, för biträde vid extra tingssammanträden i brottmål, den ena af dem får ersättning och den andre icke; utan Utskottet påvisar ännu en annan oegentlighet, att den eller de nämndemän, hvilka endast behöfva gå utom sin dörr för att komma till ordinarie tingsstaden, just äro de som äro berättigade till ersättning för extra tingsresor, hvaremot de öfrige icke allenast äro skyldige resa, som Utskottet också medgifver, flera mil till det ordinarie tingsstället, utan äfven till extra tingssammanträden i brottmål, utan all ersättning.

Vidare erinrar Utskottet, hurusom då Kongl. förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting af den 17 Maj 1872 föreskrifver, att då tingslag utgör ensamt en domsaga, skall årligen hållas tio allmänna sammanträden, samt då två tingslag äro till en domsaga förenade, minst fem, det förhållande skulle uppstå, att i domsagor, hvilka bestå af flera än två tingslag och i hvilka, med afseende å det mindre antalet ordinarie tingsammansattnader, det således är antagligt att flera urtima ting hållas än i domsagor med ett eller två tingslag — nämndemännen skulle blifva bättre tillgodosedda än i sistnämnda domsagor, i fall den ändring jag åsyftat komme till stånd. Jag för min del tror deremot, att i domsagor, der länscellfängelse finnes förlagdt, de allra flesta brottmålsransakningar i dessa fångelser ock komme att hållas, så hädanefter som hittills, oberoende af om domsagan utgöres af ett eller flera tingslag eller om tio eller fem ting i domsagan på året hållas. Det skulle väl icke således vara rimligt att nämndemännen, för det de äro ålagde inställelse vid tio ordinarie ting, en del af dem ytterligare skulle tillförbindas att utan betalning biträda vid t. ex. tio extra ting på samma år, och detta just därför, att nämnden i en annan domsaga icke behöfver inställa sig vid mer än tre eller fem ordinarie tingsammansattnader.

Ang. ersättning åt nämndemän.
(Forts.)

Anser man, lika med Utskottet, nämndemäns biträde vid extra tingsammansattnader för handläggning af brottmål vara en kommunalangelägenhet, må man då uttala detta och taga bort rättigheten till ersättning för alla de nämndemän, som dervid biträda. Denna åsigt kan jag dock icke för min del godkänna, utan anser, att man bör låta ersättning efter gällande resereglemente för ifrågavarande biträde komma alla de nämndemän till del, som anlitas. Detta vore ock i sjelfva lagskipningens intresse i många afseenden. Skickliga och erfarna män skulle längre tid kvarstå i tjensten, och alltför täta ombyten skulle kunna undvikas, om man nu ville undanrödja det länge öfverklagade missförhållande, som sålunda förefinnes. I öfvertygelse härom yrkar jag afslag å Utskottets betänkande och bifall till min motion.

Herr Åke Andersson: Vore jag icke sjelf nämndeman, skulle jag för flera riksdagar sedan hafva väckt en motion i samma syfte, som den nu ifrågavarande. Jag skulle dock i sådant fall gått längre än motionären; ty jag hade på samma gång äfven vidrört vårt resereglemente. För den, som opartiskt ser på detta och tager hänsigt till de olika klasser, i hvilka domaren och nämndemannen i nämnda reglemente äro upptagna, torde det nemligen vara aldeles klart, att nämndemannen enligt samma reglemente intager en mycket underordnad plats. Ty då vid resa till extra förrättningar, vare sig denna sker på ångbåt eller jernväg, domaren reser efter 5:te klassen, måste nämndemannen resa efter den 9:de. På ångbåten är domaren berättigad att begagna 1:sta hyttplats, då nämndemannen deremot måste åtnöja sig med däckplats eller, för den händelse resan ej fullbordas på en dag, sämsta platsen under däck. Sker resan på jernväg, begagnar domaren 1:sta klassens vagn, men nämndemannen måste åka i den 3:dje i sällskap med sin ryttare, sin soldat eller sin båtsman och domarens vaktmästare. Vi veta att domaren ursprungligen rest efter 6:te klassen, men att han för

Ang. ersätt-
ning åt
nämndemän.
(Ports.)

några år sedan blifvit uppflyttad i 5:te. Jag tycker att konsekvensen då också hade fordrat, att man på samma gång uppflyttat nämndemannen åtminstone i närmast högre klass, enligt hvilken han kunnat resa i sällskap med sin församlings klockare och skollärare och således blifvit satt åtminstone litet högre än tingsvaktmästaren. Nej, mine herrar, nämndemannens åliggande är ej af så underordnad beskaffenhet, som man vill låta påskina; det har händt mer än en gång under min tjänstetid, att vi nämndemän biträdt vid förrättningar, der domaren — icke vår nuvarande ordinarie domare, ty han är en praktiserad man, som har väl reda på sig uti alla frågor — sagt: detta förstår jag icke, utan öfverlåter bedömandet åt nämnden. Häraf kan man finna, att nämndemannabefattningen ej är att förakta; nämndemannen åligger nemligen mången gång att skilja mellan mitt och ditt, mellan rätt och orätt.

Hvad sjelfva frågan vidkommer, ligger den största oegentligheten för närvarande deruti, att en nämndeman, som har t. ex. endast några minuters längre väg till förrättningsstället än en annan, kan komma i åtnjutande af icke allenast reseersättning utan äfven dagtraktamente, under det den andre erhåller intet traktamente, ehuru skilnaden i väglängden gör blott en obetydlighet. Vi veta också att, om nämndeman har mer än 1 mil till förrättningsstället eger han att beräkna traktamente för 2 dagar. Skola vi komma till någon rättvisa emot alla vid samma förrättning med hänseende till dagtraktamenten, så böra vi tillerkänna alla en sådan ersättning eller också säga, att ingen bör komma i åtnjutande deraf; det vore åtminstone konsekvent.

Emellertid yrkar jag för det närvarande bifall till motionärens förslag.

Herr Bergius: Såsom ledamot af det Tillfälliga Utskott, som behandlat förevarande motion, ber jag att med några ord få besvara de emot Utskottets hemställan af den ärade motionären framställda anmärkningar.

Stadgandet uti Kongl. kungörelsen af den 17 September 1851. att nämndeman, som biträder vid ransakning i brottmål å gemensam tingsstad, skall erhålla ersättning för den vägsträcka, hvarmed afståndet från hans bostad till den gemensamma tingsstaden öfverstiger afståndet från bostaden till den ordinarie tingsstaden, grundar sig naturligtvis derpå, att nämndeman icke bör betungas med högre kostnader till följd deraf, att hållandet af ransakningar öfverflyttats från häradets vanliga tingsställe till den gemensamma tingsstaden å länets cellfängelse; och detta synes mig vara riktigt. Meningen med detta stadgande har ingalunda varit att rubba den principen, att ersättning till nämndeman i allmänhet ej skall utgå för hans inställelse vid urtima ting i brottmål å det vanliga tingsstället. Med denna princip kan det icke vara öfverensstämmande att tillerkänna nämndeman större ersättning än för skilnaden i väglängden emellan hans bostad och det gemensamma tingsstället samt hans bostad och det vanliga tingsstället. Ty detta är ju den enda förhöjning i hans utgifter, som uppkommit genom ransakningars öfverflyttande från det vanliga till det gemensamma tingsstället. Jag kan således icke dela motionärens uppfattning, att i det anmärkta stadgandet i 1851 års Kongl. kungörelse skulle ligga någon orimlighet; jag tror tvärtom, att ett miss-

förhållande skulle uppstå genom att tillerkänna nämndeman större ersättning, än sagda författning medgifver, för hans inställelse vid det gemensamma tingsstället å cellfängelset, men deremot ingen ersättning för hans inställelse å häradets vanliga tingsstad. Under sådant förhållande skulle nemligen inrättandet af ett gemensamt tingsställe för ransakningars hållande för nämndemannen medföra en fördel, som ej kan anses vara af några skäl berättigad. Nu har visserligen motionären i sitt förslag gått ännu längre, ty det innefattar, att nämndeman skulle erhålla dagtraktamente och skjutsersättning vid resa till extra tings-sammanträden i brottmål, ehvar dessa sammanträden än hållas. Uttrycket "extra tings-sammanträden" torde dock ej vara lämpligt, ty, såvidt jag minnes, talar lagen ej om dylika sammanträden, utan endast om lagtima ting och urtima ting. Frågan blir då, om detta uttryck skall förstås så, att nämndeman skulle tillerkännas ersättning endast då han bevisar ett urtima ting eller jemväl vid de särskilda sammanträden, som under det lagtima tinget hållas i och för ransakning med häktad person. Uttrycket är således ej så tydligt, som det borde vara.

Vidare förekommer i förslaget en annan oegentlighet, som äfven af Utskottet blifvit framhållen, nemligen att nämndemännen i de domsagor, som bestå af endast 1 tingslag och der således 10 ordinarie sammanträden årligen skola hållas, hvilket naturligtvis skall föranleda att urtima ting der mycket sällan förekomma, måste utan ersättning bevisa alla dessa 10 sammanträden, under det nämndemännen i de domsagor, som endast hafva 2 eller 3 lagtima ting, få ersättning för det större antal urtima ting, som blifva en följd af det färre antalet ordinarie tings-sammanträden. Skall nämndemannen anses berättigad till ersättning för sin resa till tingsstället, förefaller det mig, att han bör hafva det så väl vid lagtima ting som vid urtima ting. Men då kommer man också in på den frågan, huruvida ett kommunaluppdrag, hvartill nämndemannabefattningen är att hänföra, skall vara förenadt med aflöning eller icke. För min del hyllar jag obetingadt den åsigten, att såväl i stad som på landet det ej är lämpligt att gifva något arvode för dylika uppdrag. Jag tror nemligen att det skulle vara i flera afseenden ganska vådligt att inslå på en sådan väg. Å andra sidan kan häremot visserligen anföras, att ersättning för resa till tinget egentligen icke är någon aflöning, utan endast en godtgörelse för sjelfva resekostnaden samt att, om man än är skyldig att för fullgörande af ett kommunalt uppdrag utan ersättning lemna sitt arbete, man likväl ej tillika bör vidkännas kostnaderna för resan; och hade frågan blifvit väckt om sådan ersättning åt nämndeman såväl beträffande de lagtima som de urtima tingen, skulle jag varit mycket tveksam till hvilket resultat jag för min del skulle hafva kommit. Men då förslaget, sådant det nu föreligger, enligt min åsigt ej är antagligt, kan jag ej biträda detsamma, utan yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ehrenborg: Vi hafva nu fallit från landtförsvaret med dess millioner pladask ned på frågan om nämndemäns reseersättning. Men äfven bedömandet af denna ringa fråga kan fordra sitt skarpsinne, och jag erkänner att mitt är för litet för att riktigt kunna uppfatta logiken och bevisföringen hos det ärade Tillfälliga Utskottet N:r 3. Motio-

Ang. ersätt-
ning åt
nämndeman.
(Forts.)

Ang. ersätt-
ning åt
nämndemän.
(Forts.)

nären har, såsom den siste ärade talaren medgifvit, föreslagit både en lindring i den lönlösa möda, som nu är nämndemannen ålagd — detta är en del af förslaget, som jag ej förr än nu funnit vara af Utskottet besvarad — och tillika framhållit det besynnerliga sätt, på hvilket reseersättningen utgår, då ett urtima ting hålles på annan plats än det ordinarie tingsstället. Ja, det tyckes verkligen vara bra besynnerligt, att den som t. ex. bor straxt öster om det vanliga tingsstället och, för att komma till det vesterut belägna gemensamma tingsstället, måste passera det förra, får ersättning för hela den återstående vägen, under det en annan, som bor i ett annat väderstreck och kanske har ännu längre väg att resa, får ingenting. Men denna erinran vederlägger Utskottet genom att påpeka en annan oegentlighet, neurligen att, för deltagande i ett ordinarie tingssammanträde, den ene nämndemannen måhända är boende straxt invid tingsstaden men den andre på långt afstånd derifrån, så att resan till ett ordinarie tingsammanträde för dem blefve en mycket olika uppoffring. Jag har uppfattat saken så, att lagstiftaren gjort nämndemansbefattningen i regeln till ett kommunalt bestyr utan rättighet till ersättning, men att, der densamma visat sig vara särdeles betungande, lagstiftaren frångått regeln och under vissa förhållanden och med vissa vilkor velat gifva nämndemännen någon ersättning. Det är dessa förhållanden, som motionären anser vara för litet utsträckta, hvarföre han ock i en del af motionen vill hafva dem utvidgade, då han föreslår, att äfven för resor till den ordinarie tingsstaden ersättning borde gifvas vid de urtima sammanträdena och vill förändra vilkoren med anledning af den orimlighet, han papekat och som jag nyss uppvisat. Utskottet svarar honom, att han uppfattat detta nämndemännens deltagande i extra sammanträden för brottmål såsom en statens angelägenhet, hvilket det icke är, hvaremot, om denna uppfattning utsträcktes till rättskipningen i sin helhet, densamma kunde anses uttrycka en sann grundsats. Jag kan icke inse — jag säger detta med anledning af hvad den siste ärade talaren anført — hvad som hindrat Utskottet att, då det sjelf lemnat motionen så mycket medgifvande, och då densamma från den siste talaren, som är ledamot af Utskottet, rönt så mycket erkännande, att äfven, om ock i något förändrad form, tillstyrka någon förändring i nuvarande bestämmelser, antingen genom att föreslå borttagandet af alla ersättningar, då samma rättvisa hade vederfarits alla nämndemän, eller ock genom att, på sätt den siste talaren ock antydt, under alla förhållanden föreslå en sådan ersättning; ty motionärens hufvudsyfte är ju att borttaga det obilliga och orättvisa i afseende å reseersättningarne till nämndemännen; härom är det han väckt förslag. Utskottet finner visserligen vissa inkonsekvenser i motionen, men jag inser icke hvad som hindrat Utskottet att tillstyrka sådana inskränkingar eller utvidganden af motionen, att densamma blifvit för Kammaren antaglig. Med den liberala praxis, som gjort sig gällande i afseende å Utskottens rätt att afgifva utlåtanden öfver dit hänvisade motioner, synes mig ett sådant förfarande icke innebära, att Utskottet tilllegnat sig en otillbörlig motionsrätt.

Hvad beträffar det tredje af Utskottet anförda skälet, de olika förhållandena inom de domsagor, der den nya tingsordningen inträdt, och dem der detta icke är fallet, kan jag icke tillmäta detsamma någon bety-

denhet. Ty om tillämpningen förekommer oftare i den ena domsagan eller den andra, betyder föga, då det i hvilket fall som helst icke är fråga om någon lön för verkställt arbete utan om ersättning för verkliga hafda kostnader.

*Ang. ersättning åt nämndemän.
(Forts.)*

Med ett ord, jag tycker, att, då Utskottet icke kunnat helt och hållet underkänna befogenheten af denna motion, Utskottet antingen hade bort tillstyrka densamma med bibehållande af nu gällande stadganden i hufvudsak eller ock tillstyrka ytterligare inskränkning i rättigheten till ifrågavarande reseersättningar. Under sådana förhållanden och då jag icke anser att motionen kan obetingadt bifallas, synes mig vara skäl, att Utskottet ännu en gång finge taga frågan under ompröfning, hvadan jag för min del tillstyrker ärendets återförvisning till Utskottet.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! I följd af hvad en föregående talare yttrat, anser jag mig föranlåten tillkännagifva, att jag aldrig sjelf varit nämndeman; men det oaktadt kan jag icke instämma i motionärens framställning. De af Utskottet begagnade motiven synas mig nemligen så väl talande för det slut, hvori Utskottet stannat, att derom icke kan vara något vidare att orda; och måste jag således för min del yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Danielsson: Det kan icke förnekas, att genom Kongl. förordningen angående ändring i vissa fall af gällande bestämmelser om häradsting af den 17 Maj 1872 en del extra ting blifvit å vissa orter öfverflödiga; men jag finner ändock motionärens framställning hafva mycket skäl för sig, enär det här gäller extra tingssammanträden i brottmål, och sådana, åtminstone i fråga om häktade personer, i de flesta domsagor ännu så länge äro nödvändiga, då mellantiden mellan de ordinarie tingssammanträdena i allt fall är allt för lång, för att ett sådant mål skall kunna från ett till annat ordinarie sammanträde uppskjutas. Det tyckes mig ligga en orättvisa deri, att nämndemännen i detta fall, genom företagande af resor, få göra uppoffringar, utan att därför åtnjuta någon ersättning. Då enskilde personer tvista, få nämndemännen ersättning för sin inställelse vid urtima ting. Hvarföre skall då icke äfven staten ersätta denna särskilda tillökning i nämndemännens besvär? Efter min tanke ligger det en oegentlighet deri, att staten icke lemnar någon ersättning för nämndemännens resor till dessa extra brottmålsammanträden, oaktadt det här dock gäller uppehållande af rättvisa och ordning. Ty man lärer väl icke kunna säga, att någon begär brott, för att skaffa nämndemännen ersättning, utan detta beror på andra olikartade omständigheter. I alla fall måste häradsrätten handlägga dessa mål. Det är af denna orsak jag finner motionärens förslag välbetänkt och riktigt, och icke kan inse, att de skäl, Utskottet anfört för afslag å detsamma, äro så talande som den siste talaren nämnde.

Hvad angår utskottsledamotens på jönköpingsbanken yttrande, att principen skulle hafva varit i motionen tillgodosedd, derest der jemväl hade yrkats ersättning för nämndemännens resor till de ordinarie tingsammanträdena, vill jag icke ingå i någon undersökning om denna principens rättighet, ty jag vill icke rubba den ursprungliga grundtanken

Ang. ersätt-
ning åt
nämndemän.
(Forts.)

i nämndemans-institutionen, utan tror att denna princip bör bibehållas. Men här är ju fråga om en oberäknelig tillökning i nämndemännens utöfning af sin befattning; och då den enskilde får ersätta nämndemännen för deras inställelse å extra sammanträden, bör en sådan skyldighet jemväl åligga staten.

Jag har mig bekant, att nämndemännen i min hemort, för att infinna sig vid brottmålsransakningar, ofta få resa 7 till 10 mil; och detta är en uppoffring, som verkligen kan kallas betungande. Ofta äro visserligen dessa ransakningar af obetydlig beskaffenhet, men stundom äro de och så vidlyftiga, att de måste förekomma vid flera särskilda sammanträden, och då blifva de uppoffringar, nämndemännen för resorna måste vidkännas, i sanning ganska stora.

På grund af hvad jag sålunda anfört, och på öfriga af Herr Ehrenborg åberopade skäl, vill jag, i likhet med honom, yrka återremiss, under förhoppning att Utskottet sålunda skall sättas i tillfälle att framställa ett annat förslag i den af motionären afsedda syftning.

Herr Ivar Månsson: För min del kan jag icke annat än finna, att motionären haft goda skäl för sin framställning, då nemligen de nu gällande stadgandena efter min uppfattning äro alldeles origtiga, enär, enligt dem, en nämndeman kan få ersättning och en annan icke, oakadt den förre från sitt hemvist till stället för tingsammansammanträdet kan hafva kortare väg än den senare. Detta, om något, måste väl vara en omständighet, hvars behöriga rättande bör af lagstiftaren tillses.

För min del anser jag väl icke att det hade varit skäl för Utskottet att hemställa om bifall till motionen, men Utskottet borde af densamma hafva funnit sig förömlåten att tänka något närmare på saken och göra försök att i nu gällande författningar åstadkomma åtminstone så mycken ändring, att nämndemännen erhöle likställighet. De motiv Utskottet anfört för sin hemställan om afslag äro just icke heller särdeles goda. Utskottet säger först, att, om nämndemännen skola hafva ersättning för resor till extra sammanträden, de äfven böra hafva sådan ersättning för inställelse å de ordinarie sammanträdena. Häri kan jag dock icke instämma, synnerligast som motionären påpekat, att han särskildt åsyftat de extra tingsammansammanträden, der brottmålsransakningar förekomma, och det väl bör vara angeläget för staten att se till, att de personer, hvilka biträda vid dessa ransakningar, erhålla ersättning för de kostnader, de i och för denna sin medverkan få vidkännas. Deremot kan man betrakta de ordinarie tingsammansammanträdena såsom häradernes mera enskilda angelägenheter, då dervid oftast förekomma frågor om häradsboarnes enskilda rättsförhållanden, såsom hemmansköp och dylikt. Det är således egentligen blott extra sammanträden i brottmål, motionären i sin motion afsett, icke, såsom en talare från Jönköping påstått, *alla* extra sammanträden.

Vidare har Utskottet påpekat, att det vore antagligt, att i de domsagor, hvilka bestå af flera än två tingslag, flera urtima ting hållas än i den domsaga, jag tillhör, icke mer än ett tingsställe, men det oakadt förekomma nu lika ofta extra sammanträden för behandling af brottmål som förut; ty, som vi alla veta, hålles ett ordinarie sammanträde för

hvarje månad under tio månader af året och, som ransakningar angående läktade personer icke få uppskjutas på längre tid än 21 dagar, återkomma dessa ordinarie sammanträden således icke tillräckligt ofta, utan förhållandet blir det jag nyss påpekat. Följaktligen saknar äfven detta motiv all betydelse.

Ang. ersättning åt nämndemän.
(Forts.)

Den värde talaren från Jönköping har velat göra nämndemansbefattningen till en kommunens angelägenhet och sagt, att för kommunala uppdrag vare sig i stad eller på land icke erhöles någon ersättning. Jag kan dock ej vara med om ett sådant resonnement, ty det är i nu förevarande fall icke ens tillämpligt. Städernas innevånare äro ju, som vi veta, icke alls besvärade af några uppdrag, jemförliga med nämndemannabestyren, då i städernas domstolar, rådstufvurätterna, blott juridiskt bildade och särskildt affönade personer sitta.

Då hvad nämndemännen angår, det icke är nog med att de måste lönlöst tienstgöra vid alla ordinarie tingssammanträden, utan jemväl vid alla extra sammanträden i brottmål, hvilka senare snarare borde få betraktas som en statsangelägenhet än en — enskildt sådan, så synes det som om Utskottet något mera bort beakta denna angelägenhet, som i så många år varit föremål för Riksdagens pröfning.

Men det är äfven en annan sak som vid frågans bedömande är värd att beaktas, nemligen den omständigheten, att vår domarecorps på landet — så vidt man nemligen anser att äfven nämndemännen är domare — är en institution hvilken, vi måste medgifva det, verkligen allt mer och mer försämras, allt efter som man der mera lägger sig på jordbruk, industri och andra näringar och följaktligen vill använda sin tid väl. När så är, är det icke godt att finna personer, som äro villiga att utan ersättning uppoffra sin tid för det allmänna. Detta gör emellertid, att så mycket i denna nämndemans-institution numera behandlas såsom ett köpslageri, hvarföre en hvar till denna befattning vill tillsätta sin fiende, emedan man väl vet att man gör sin nästa mycken skada genom att göra honom till nämndeman. Till följd af denna uppfattning af nämndemans-institutionen händer det ock, att det på flera ställen finnes nämndemän, som äro mindre lämplige, ity att de icke alls hafva någon kännedom om lagen eller dess tolkning. Det är verkligen ganska illa bestäldt i detta fall. Jag skulle därför vilja hemställa, om det icke vore skäl, att Utskottet sattes i tillfälle att närmare tänka på saken och söka framlägga ett förslag, som i någon mån kunde afhjelpa det missförhållande, som nu i detta hänseende eger rum, åtminstone så till vida att ersättning tillerkändes nämndemännen för extra ransakningar i brottmål. På dessa skäl yrkar jag återremiss af betänkandet.

Herr Lyth: Äfven jag är af den åsigt, att den nu gällande bestämmelsen derom att nämndemän i vissa fall hafva rättighet att erhålla ersättning för resor till extra tingssammanträden i många fall icke är välbetänkt och rättvis. Jag instämmer derföre helt och hållet uti Herr Ehrenborgs yrkande om återremiss, vare sig nu Utskottet vill helt och hållet borttaga denna ersättning eller endast medgifva densamma för nämndemäns resor till extra ting, ty, som det nu är, förekomma många missförhållanden. Jag ber endast få nämna ett exempel härpå. På Gotland ligger Södra häradets tingsställe 4 mil från Wisby; nämnde-

Ang. ersätt-
ning åt
nämndemän.
(Forts.)

mannen från detta tingslag erhåller hvarje gång han infinner sig i Wisby på urtima ting full reseersättning. På sida om tingsstället bor en annan nämndeman, hvilken, oaktadt äfven han har fyra mil till tingsstaden och ungefär lika långt till Wisby, icke får någon ersättning för sina tingsresor till Wisby. Sådant kan icke annat än väcka missnöje hos de nämndemän, som få göra vida större uppoffringar för utöfningen af sin tjänst än andra, utan att ens erhålla ersättning därför som de sist-nämnde.

På grund häraf och då jag inom min ort försport missnöje öfver dessa missförhållanden samt då jag anser, att lagstiftningen icke bör innehålla så obilliga, att icke säga orättvisa stadganden som de nu i fråga varande, skulle jag vilja önska att betänkandet återremitterades, på det Utskottet måtte bli i tillfälle att inkomma med ett nytt förslag, åsyftande antingen att alla nämndemän skulle erhålla ersättning för sina resor till extra ting eller ock att all dylik ersättning måtte för alla upphöra.

Herr Magnus Andersson: Det skulle icke kunnat falla mig in att yttra mig i denna fråga, därför att jag i 25 år innehaft och ännu innehar en nämndemansbefattning; men då jag för min del anser att man, så vidt möjligt är, bör hushålla med statens medel i allmänhet, så tror jag att det går an att äfven nu tillämpa denna princip genom bifall till Utskottets förslag. Det är rena sanningen, hvad här blifvit sagdt, nemligen att de besvär, som genom tjänsteresorna till tinget vidlåda nämndemansbefattningen, såvida den skall rätt fullgöras, äro många; och skulle nämndemännen ersättas för allt besvär de hafva af denna syssla, så skulle sådant tillskynda statskassan icke obetydliga kostnader. Men jag tror dock, att hvarje nämndeman, som sköter sin tjänst så som sig bör, låtit välja sig till nämndeman, för att såsom sådan blifva i tillfälle att egna sig åt hvarjehanda inkomstbringande uppdrag, till följd hvaraf man kan säga, att nämndemannen alls icke tjenar utan lön. Här har nyligen i denna Kammare på ett enligt min uppfattning riktigt sätt blifvit afgjord en likartad fråga med denna, nemligen den, huruvida nämndeman skall fortfarande såsom hittills ega rätt att föra andras talan vid samma underrätt, hvaraf han sjelf är ledamot. Ett förbud i den vägen skulle icke hafva medfört någon olägenhet för mig; men andra nämndemän finnas, hvilka dels förtjena på sådana uppdrag, dels dermed göra gagn åt samhället.

Hvad jag vill säga är, såsom redan nämnt, att, om man vill hushålla i allmänhet, så bör man göra detta så väl i smått som stort; och nr den synpunkten är det som jag icke ser någonting samhällsvådligt uti att bifalla Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Herr Danielsson har nämnt, att på Öland har händt att nämndemän i och för en enda brottmålsransakning nödgats företaga tillsammans resor af ända till 7 à 10 mils längd. När så kan inträffa på Öland, huru långa skola då icke dylika resor kunna blifva i det vidsträckt Norrland med de ofantliga afstånd som der existera mellan de olika häraderna. Det finnes således verkligen talande skäl för att något göres i den riktning, som af flera föregående talare

blifvit angifven. För min del vill jag dock icke förlänga diskussionen genom att ingå i frågans detaljer, utan inskränker mig till att förena mig i Herr Ehrenborgs yrkande om återremiss.

Ang. ersättning åt nämndemän.
(Forts.)

Häruti instämde Herr *Pehr Nilsson* i Vittjerf.

Grefve Sparre: Om det ginge an att återremittera utlåtandet till Utskottet i det syfte, som Herrar Ehrenborg och Lyth här påyrkat, nemligen att ersättning åt nämndemän vid domareförrättningar borde alldeles borttagas, så skulle jag möjligen kunna vara med om ett sådant beslut; men jag betviflar, att man på grund af en motion, som innehåller förslag om *utsträckning* af nämndemäns rätt till ersättning i sådana fall, kan komma till *borttagande af all* ersättning derför. Detta lärer väl icke vara möjligt; och då det icke är möjligt, så vill jag för min del instämma med de talare, som yrkat afslag å motionen.

Vi måste akta oss, mina herrar, för att göra nämndemansinstitutionen till en aflönad tjänstemannakorps. Vi måste besinna, att nämndemannen är domare; att han har rösträtt vid domen; och vi måste göra allt för att upprätthålla det anseende, han i detta afseende förtjenar. Har nu under fördna och sämre tider än den närvarande nämndemannen kunnat förrätta sitt domarevärf utan någon ersättning derför, så vill jag icke tro, att man just nu, då välmågan i allmänhet spridit sig och resorna icke äro särdeles betydliga, skall påyrka en sådan ersättning.

En talare har yttrat, att nämndemansinstitutionen skulle försämrans, om icke den här ifrågasatta ersättningen till dem beviljades. Jag vill nästan påstå motsatsen. Såsom vi minnas, hafva vi nyligen stiftat en lag, hvarigenom alla samhällsklasser bereddes tillträde till denna institution. Jag har med nöje i min mån medverkat till detta beslut; och jag vill upprigtigt säga, att jag med otålighet afvaktar den tidpunkt, då jag kan få lemna mitt embete, hvarefter jag vill eftersträfva den hedern att blifva vald till nämndeman, utan att — jag får förklara det — bry mig om någon ersättning hvarken för ordinarie eller extra sammanträden. Jag vill dessutom förmoda, att det icke skall blifva i denna församling, der flertalet innehaft eller för närvarande innehar denna hedrande befattning, som man skall mycket yrka på en sådan ersättning; ty det skulle, såsom en talare nyligen riktigt sade, icke se rätt bra ut, då vi i allmänhet vilja vara sparsamma med statens medel; och jag tror icke, mine herrar, att det skulle bidraga till höjande af det anseende, som nämndemannen förtjenar, om vi här förklarade, att han icke skulle vidkännas den aldri ringaste uppoffring i och för fullgörandet af sitt hedrande uppdrag såsom domare.

En talare från Öland anmärkte, att en nämndeman får ersättning för extra förrättningar, som påkallas af enskilda personer, men icke af staten. Men vi må icke glömma, att nämndemännen redan hafva sig tillerkänd ett slags ersättning af staten, nemligen skjutsfrihet, hvilken förmån i somliga orter, t. ex. Norrland, Wermland och Dalarne, kan vara ganska betydlig. Dessutom är det otvifvelaktigt, att egenskapen af nämndeman bereder sin innehafvare åtskilliga emolumenter, om han bar förtroende i sin ort och förtjenar det. Börja vi att alltför mycket

Ang. ersätt-
ning åt
nämndemän.
(Forts.)

aflöna nämndemännen, kan det vidare lätt hända, att man till nämndemän tager personer ur den lägsta klassen, som icke hafva råd att utan ersättning resa till tinget, eller dem man vill bereda en liten inkomst. I allmänhet, mine herrar, hafva nog de personer, som hedras med detta uppdrag, råd att spänna för sin häst och köra till tinget.

Då vi i allmänhet icke gifva någon lön för fullgörandet af kommunala uppdrag, hvarföre skola vi då anslå lön just för denna befattning, som otvifvelaktigt innefattar det mest hedrande af alla kommunala uppdrag.

Jag för min del tillstyrker således bifall till Utskottets betänkande.

Herr von Schoultz: Jag inskränker mig till att instämma med de talare, som yrkat frågans återförvisande till Utskottet.

Herr Jöns Pehrsson: Jag är mycket belåten med att Utskottet får, hvad det förtjent; men, man må säga hvad man vill för bifall till motionärens förslag, så är det likväl möjligt, att vi på samma gång vi derigenom ville borttaga en oegentlighet, skulle införa åtskilliga andra, som kunde åstadkomma större missnöje än det som nu råder. Och om det verkligen finnes något missnöje öfver de missförhållanden, som uti detta hänseende förmenas ega rum, så torde detsamma möjligen härflyta från den afundsjuke, som svenskarne i allmänhet beskyllas för. I somliga domsagor, t. ex. den jag tillhör, håller Häradsrätten årligen 10 ordinarie sammanträden, och det skall vara ett utomordentligt olycksfall, om något urtima ting der skall behöfvas. I andra domsagor deremot, t. ex. en bredvid min liggande, har häradsrätten hvarje år endast tre ordinarie ting. En nämndeman i min hemort skulle således, enligt motionärens förslag, icke kunna komma i fråga att få någon ersättning, medan i domsagan bredvid nämndemannen åtskilliga gånger skulle få ersättning för extra tingssammanträden. Om ett sådant förhållande kan vara bättre än det nu rådande, vet jag icke; derom må herrarne sjelfve döma. En återremiss kan i alla händelser icke vara ändamålsenlig, då åtminstone icke jag vet, hvad Utskottet skall uträtta i saken vidare än som nu är gjordt; men vill Kammaren bifalla motionärens förslag, så har jag ingenting deremot.

Herr Ola Andersson: Grefve Sparre yttrade nyss att, då nämndemännen hitintills kunna stå ut med göromålen för den ersättning, som nu utgår, så böra de också kunna göra det hädanefter. Jag behöfver icke framställa några reflektioner öfver en sådan sats — de göra sig sjelfva. Här om dagen talades om, och upprepades flera gånger, att, om ett anslagsbelopp, som i en följd af år icke blifvit höjdt, fortfarande bibehålles vid den gamla siffran, så minskas det i sjelfva verket till följe af det fallande penningvärdet. Jag undrar om icke detta gäller äfven om den ersättning, nämndemännen ega uppbära och om det icke är nödvändigt att höja denna ersättning, såvida man icke vill att nämndemansinstitutionen skall sjelfdö. Men detta vill åtminstone icke jag; jag önskar att den ännu en tid skall fortgå och att redbare män skola taga mot uppdraget. Men i så fall bör man icke förakta den lilla saken, i fall den skall anses för en småsak. Äfven småsaker kunna ju

för öfrigt hafva sin uppgift att fylla i det stora hela, hvilken icke bör förbises, men lagstiftningen har ingalunda på senaste tiden rätt vårdat nämndemans-institutionen. Jag för min del har därför ansett motionärens förslag åtminstone i *afsigten* fullt välgrundadt, om också ett fel deri insmugit sig, men jag tror att detta kan rättas. I stället för orden "extra tings-sammanträden" kunde ju insättas orden "urtima ting i brottmål". Jag erkänner rättigheten af hvad assessor Bergius anförde derom, att grunden och anledningen, hvarföre reseersättning blifvit nämndemän medgifven, endast på sätt som skett var den, att de endast borde hafva ersättning då de finge längre väg till stället för urtima tinget än till häradets vanliga tingsstad. Men å andra sidan kan väl icke förnekas orinligheten deraf att, om två nämndemän hafva lika lång väg till tingsstället, den ene skall få rese-ersättning, men icke den andre, eller att den som har kortare väg till och med kan få ersättning för resan, men den som har längre väg icke får någon godtgörelse.

Ang. ersättning åt nämndemän.
(Forts.)

Jag anhåller således att Kammaren behagade återremittera ärendet, liksom jag äfven önskar detsamma i fråga om den motion, som nu närmast förekommer, på det att Utskottet må kunna i ett sammanhang taga begge motionerna änyo i öfvervägande.

Herrar *Jan Magnusson* och *A. Börjeson* förenade sig uti Herr Ola Anderssons yttrande.

Herr Torpadie: Jag skall till en början förklara att jag för min ringa del sätter nämndemans-institutionen ganska högt. Jag betraktar den nemligen såsom ett uttryck af den månhet, svenska folket alltid haft — att rättvisa skall skipas i landet. Och i sjelfva verket torde från början nämndemans-institutionen hafva varit ett uttryck af samma grundsats, som utgör grunden för justitieombudsmanna-institutionen, hvilken senare allmänt prisas i de fremmande länder, der man har känndom om densamma.

Jag beklagar, att nämndemans-institutionen numera måhända icke är hvad den fordom var; men jag försäkrar, att det ännu finnes trakter af landet, der det anses för en heder att vara nämndeman och der nämndemannen också utöfvar ett ganska stort inflytande på domsluten. Den klara blick och det i allmänhet oförvillade omdöme, som utmärka vår svenska allmoge, göra att hvarje rättskaffens domare med nöje lyssnar till de personers rådslag, hvilka såsom nämndemän sitta vid domarebordet. Jag vill därför betrakta nämndemansbefattningen såsom ett hedrande medborgerligt förtroendeuppdrag — jag vill icke säga kommunalt, emedan det ibland utöfvas å flera kommuners vägnar. Men just därför att jag vill detta samt önskar, att institutionen måtte fortfara, är jag angelägen, att man måtte inse tidens kraf och att förhållandena beträffande nämndemans-institutionen just i afseende på den fråga, som nu omhandlas, icke äro sådana de kunde och borde vara. De kommunala uppdragen börja allt mer och mer upptaga de personers tid och krafter, hvilka erhålla dem. Men härvid stanna ock, så vidt jag vet, anspråken. Ty hafva de kommunala förtroendemännen några utgifter i följd af sina uppdrag, så blifva de ersatte därför; jag vill exempelvis nämna landstingsmännen, som ju få ersättning för sina resor i nämnda

Ang. ersätt-
ning åt
nämndemän.
(Forts.)

egenskap. Jag anser derföre verkliga tiden vara inne att bereda äfven nämndemännen någon ersättning för alla deras resor till och från tingen; i hvilket syfte jag ock tager mig friheten förena mig med dem, som yrkat återremiss af utlåtandet.

Med Herr Torpadie instämde Herr *O. B. Olsson*.

Herr Åke Andersson: På grund af hvad som under öfverläggningen förekommit, sedan jag hade ordet, afstår jag från mitt då framställda yrkande om bifall till motionen och förenar mig med dem som yrkat utlåtandets återförvisande till Utskottet.

Herr Toll: Efter den uttömmande öfverläggning, som nu egt rum rörande denna fråga, har jag föga att tillägga. Jag har endast i formelt afseende velat uttala mina betänkligheter mot den åsigt, som Herr Ehrenborg här sökt göra gällande, nemligen att Utskottet icke bort behandla motionen, sedan den till Utskottet öfverlemnats, utan att det hade ålegat Utskottet att i densamma göra sådana förändringar, som passat i stycke med den åsigt, Herr Ehrenborg och med honom måhända lika tänkande hysa. Jag har icke tillräcklig lång riksdagsmannarferenhet för att kunna bedöma huruvida ett sådant förfarings-sätt å Utskottets sida verkligt har häfd för sig, men betvivlar det likväl högligen.

Hvad beträffar det här af åtskillige talare gjorda yrkandet om återremiss, så befarar jag att dermed icke mycket är att vinna, eftersom den åsigt i frågan, som uttalats i det föredragna utlåtandet, enhälligt omfattades af Utskottets ledamöter. Jag får derföre på de skäl, som blifvit anförda för bifall till utlåtandet, framställa yrkande härom.

Herr Sven Magnusson: Jag ber endast att få återtaga mitt yrkande om bifall till motionen och förenar mig med dem, som begärt återremiss.

Herr Per Erik Andersson: Äfven jag instämmer i Herr Ehrenborgs yrkande om återremiss.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som under densamma blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall som återremiss, samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare meningen. Votering blef begärd, och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammararen godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 skall till Utskottet återförvisas,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammararen bifallit utlåtandet.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 81 ja mot 79 nej; i följd hvaraf Kammararen beslutit enligt japropositionen.

§ 11.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 18), angående förhöjning af den nämndemän tillkommande ersättning för extra förrättningar. *Om nämndemäns ersättning för extra förrättningar.*

Utskottet hade hemställt, att Herr *Petter Larssons* motion N:o 122, om sådan förändring i resereglementet af den 10 November 1865, att dagtraktamentet för nämndemän vid extra förrättningar blefve höjdt från 2 kronor till 4 kronor 50 öre per dag, ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I anledning af denna hemställan yttrade:

Herr *Petter Larsson*: Jag hade trott, att Utskottet i denna fråga skulle komma till ett annat slut. Jag är af den åsigt att nämndemännen böra hafva högre ersättning för extra förrättningar, då de utan någon ersättning måste inställa sig vid häradsrättens alla sammanträden och äfven vid andra tillfällen; men måhända har jag gått något för långt och jag vill derföre ändra mitt förslag i så måtto, att dagtraktamentet för nämndemän vid extra förrättningar må höjas från 2 till 3 kronor i stället för till 4 kronor 50 öre, såsom jag i motionen föreslagit, deri jag hos Herr *Talmannen* anhåller om proposition.

Herr *Jöns Pehrsson*: Jag har förbehållit mig i Utskottet att tala om för herrarne här, att jag för min del önskade bifall till Herr *Petter Larssons* motion så till vida, att den i fråga varande ersättningen måtte höjas till 3 kronor. Denna åsigt väckte ej heller i sjelfva verket mycket motstånd inom Utskottet, men beslutet blef emellertid sådant som det här föreligger. Det yttrades inom Utskottet att det vore allmänt känt att nämndemännen öfver hufvud taget hafva tillräcklig ersättning för sitt besvär; och detta vill jag icke bestrida, men synnerligen hög är denna ersättning icke, helst det understundom kan inträffa att nämndeman bor så nära förrättningsstället, att han icke får beräkna ersättning för någon resedag. Jag ville dock, som sagdt, ej gå så högt som motionären, emedan, då nämndemännen hafva så många extra förrättningar både hos enskilda och hos kommunen, en sådan ersättning som han föreslagit blefve oskäligt hög. Skulle Kammaren vilja bifalla motionärens förslag sådant som han nu förändrat detsamma, så vore detta fullkomligt i öfverensstämmelse med den tanke jag uttalade inom Utskottet, ehuru jag icke kom att reservera mig mot Utskottets hemställan.

Herr *Jonas Petter Nilsson*: Om man tänker sig de många resor, det myckna besvär och den tidsspillan som en nämndeman måste vidkännas och hvarför han till en del, såsom t. ex. för vägsyner, icke erhåller någon ersättning alls, och om man betänker att en landshöfding eller kronofogde kan när som helst kommendera honom på extra förrättningar mot den ringa ersättningen af 2 kronor om dagen, ett belopp som han ofta gerna skulle vilja betala ut många gånger om, om

Om nämndemäns ersättning för extra förrättningar.

(Forts.)

han sluppe att resa, så och då dertill kommer att staten omöjligen kan undvara nämndemannens biträde, synes det mig icke vara obilligt begärdt att denna ersättning skäligen höjes. Sedan motionären dessutom nu mera ändrat sitt förslag i motionen derhän, att han nu begär förhöjning endast till 3 kronor, anhåller jag således att få med honom instämna.

Herr Westerdal: Inom Utskottet var man visserligen ense derom, att den för extra förrättningar till nämndemännen nu utgående ersättning vore i allmänhet ringa; men förhållandet betraktas dock på olika orter ganska olika. Så t. ex. anse nämndemännen på den ort jag tillhör sig i allmänhet godtgjorda för sitt besvär, med den ersättning de nu få, enär sådan erhålles för alla extra förrättningar, med undantag af vägsyner. Med den kännedom jag således eger, har jag icke kunnat annat än afstyrka motionen, och får derföre, och på de skäl som blifvit af Utskottet anförda, yrka bifall till dess hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner, i enlighet med de meningar som förekommit, dels på bifall till Utskottets hemställan, och dels på det yrkande Herr Petter Larsson i sitt nu angifna anförande framställt; och ansåg Herr Talmannen den förra af dessa propositioner hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde af sådan anledning uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Tredje Tillfälliga Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 5,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammararen, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit motionärens framställning med den förändring, att ifrågakvarande dagtraktamente bestämmes till 3 kronor.

Voteringen företogs, och utföll med 100 ja mot 52 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

§ 12.

Ang. ersättning för tjänsteresor.

Föredrogs Andra Kammararens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 19), angående förhöjning af den i Kongl. kungörelsen den 12 Maj 1871 för tjänsteresor bestämda ersättning.

Utskottet, som i detta utlåtande yttrat sig öfver Herr R. Ehrenborgs motion, N:o 51, deruti föreslagits, att Riksdagen, såvidt på densamma ankomme, måtte besluta sådan förhöjning af den i nämnda Kongl. kungörelse för tjänsteresor bestämda ersättning, som erfordrades

till betäckandet af det högre belopp, hvartill entreprenadskjutsen nu mera uppginge, hade på anförda skäl hemställt:

att berörda motion för närvarande ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. ersättning för tjänsteresor.
(Forts.)

Herr Ehrenborg yttrade: Det var visserligen mycket ledsamt, att Utskottet skulle afstyrka min motion; men jag hoppas få styrka att bära denna motgång, och detsamma tillönskar jag äfven de resande tjänstemännen, till dess de af mig anmärkta missförhållandena blifva rättade. Men jag tillåter mig att här erinra om en sak, som är särdeles egendomlig och betecknande för den tillfälliga-utskotts-inrättningen, sådan den gestaltat sig. Vid Riksdagens början afgäfvos två temligen närbeslägtade motioner angående skjutsväsendet. Den ena, som af mig afgafs, var den nu föreliggande, obetydliga motionen om tjänstemäns reseersättning; den andra, som väcktes af Herr Toll, angick väntning och väntningspenningar för de skjutskyldige. Efter vederbörligen skedd gruppering, hänvisades min motion till Tillfälliga Utskottet N:o 3, och Herr Tolls motion till Tillfälliga Utskottet N:o 4. Nu har det inträffat, att Utskottet N:o 3 har afstyrkt min motion på den grund, att, ehuru Utskottet erkände befogenheten i sak, man snart hade att förvänta ett nytt nådigt förslag till förändring af skjutsordningen i dess helhet, under det att Utskottet N:o 4 välvilligt tillstyrkt Herr Tolls motion på den grund, att den väntade förändringen i skjutsordningen icke vore något hinder för vidtagande af partiella förändringar af densamma; förklarande Utskottet härjemte uttryckligen, att en icke så kort tiderymd torde komma att gå till ända, innan det ifrågasatta omgestaltandet af skjutsväsendet komme till stånd. Det synes häraf vara alldeles klart, att, om min motion hade haft den lyckan att blifva hänvisad till Utskottet N:o 4, och der rönt samma erkännande i sak, som den vunnit hos Utskottet N:o 3, den jemväl skulle hafva blifvit tillstyrkt af Utskottet N:o 4, efter som ju detta Utskott har en alldeles motsatt uppfattning mot Utskottet N:o 3 i afseende å tiden, då den nya skjutsordningen är att motse. Nu missunnar jag ingalunda Herr Toll att hafva fått sin motion bifallen. Tvärtom intresserar det mig mycket mera, att de skjutskyldige ej behöfva ligga i hållstugorna och vänta på de resande emot en ersättning af endast 12 skillingar i timmen, än om tjänstemännen på sina resor blifva pungslagna på 16 öre för hvarje mil. Men jag har velat anmärka omnämnda förhållande såsom någonting rätt lustigt och bevisande, att det öde, som en motion går till mötes genom den tillfälliga-utskotts-fördelningen, verkligen kan komma att bero på — en tillfällighet. För öfrigt torde det vara erkänt, att de tal, som vid dylika ceremonier som denna, hållas af motionären, äro lämpliga i samma mån de äro korta; och jag har derföre ingenting vidare att tillägga.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Om revision af
gällande före-
skrifter ang.
eder.

Förekom till afgörande Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 20), med anledning af väckt förslag om revision af gällande föreskrifter rörande eder och deras användande.

I öfverensstämmelse med Herr *Casparssons* uti motionen N:o 163 framställda förslag, hade Utskottet hemställt, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla:

“att en allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på eder, åsyftande en inskränkning i deras användande, måtte ega rum;

att, der edsförpligtelse fortfarande skall afgifvas, orden: “svär vid Gud och Hans heliga evangelium“ måtte utbytas emot orden: svär vid Gud och Hans heliga ord; samt att de sista bekräftelseorden i nu gällande edsformulär, der de ej anses kunna alldeles uteslutas, måtte utbytas mot andra med vår tids kristliga åskådningssätt mera öfverensstämmande; samt slutligen

att, i sammanhang med denna revision i afseende på edgångar och deras användande, Kongl. Maj:t behagade låta utfärda föreskrift om ett bättre och värdigare iakttagande af den yttre formen vid edens afläggande, än som för närvarande mångenstädes eger rum“.

Efter föredragning af detta ärende, begärdes ordet af

Herr Rundgren, som anförde: Herr Talman! Beträffande första delen af Utskottets hemställan, eller frågan om revision af gällande föreskrifter i afseende på ederna, vill jag spara till sist att yttra mig derom. Hufvudsaken i Utskottets framställning framträder nemligen uti andra punkten, enär der afses ändring i sjelfva edsförpligtelsen. Såvidt jag kan förstå, innebär den af Utskottet framlagda motivering en fullkomlig missuppfattning af betydelsen af sjelfva den form, hvarunder förpligtelsen sker, och jag skulle för egen del högligen beklaga om Riksdagen funne sig böra hos Kongl. Maj:t begära ett utbyte af vår gamla formel: “vid Gud och Hans heliga evangelium“ emot Utskottets förslag: “vid Gud och Hans heliga ord“.

Svårt är att yttra sig i ett ämne sådant som det förevarande, utan att gå något djupare in i saken. Vid ett föregående tillfälle har förebräelse blifvit gifven, att man slår sig på att hålla predikningar, då man försökt på ett allvarligare sätt behandla dylika ärenden. Af sådan omständighet bör jag emellertid icke låta afhålla mig från att söka förklara betydelsen af det gamla edsformuläret.

Först och främst vill jag då anmärka, att, ett utbyte af det gamla edsformuläret innebär ett frångående af det rent kristliga element, som deruti ligger. Utskottet finner visserligen de af Andra Kammaren vid föregående riksdag godkända begynnelseorden: “Svär inför Gud“ vara fullt lämpliga; men har dock med afseende på Medkammarens åsigt, att sjelfva Gudsbegreppet borde i edsformuläret närmare bestämmas, funnit sig föranledd, att icke stanna vid detta: “inför Gud“, föreslagit en ny formel: “svär vid Gud och Hans heliga ord.“ Frågan blir den, om genom en sådan förändring någon väsentlig skilnad från den nu-

varande edsformeln kommer att förefinnas. Enligt min uppfattning Om revision af gällande föreskrifter ang. eder. innebära dessa ord: "svär vid Gud", icke det kristliga element jag vill i eden finna. Ty att svärja vid Gud, det är att svärja vid Hans heliga lag; det uttrycker således med andra ord just hvad som vi hafva lärt oss från barndomen, nemligen: "att svärja vid Guds namn, och är att taga Gud till vittne och hämnare öfver sig, att dermed bekräfta sitt tal." Stadnar jag härvid, då har jag förbisett hvad som utgör grunden dertill, att inom det kristna samhället, tillägget blifvit gjordt: "och Hans heliga evangelium." Dermed betecknas nemligen att jag vid edens afläggande kallar fram för min tanke Gud ej blott såsom hämnare och lagens utgifvare, utan tillika såsom den nådige Guden, uppenbarad i sin kärlek i evangelium; sålunda betygande, att denna Guds kärlek till mig och min kärlek till Gud, verkad genom evangelium, bestämma mig till den förpligtelse jag har att afgifva. Det gamla, i folkets tänkesätt införlifvade uttrycket: "svär vid Gud och Hans heliga evangelium", utmärka således en rent kristlig uppfattning af eden, som ingalunda kan ersättas med att utbytas mot orden: "vid Gud och Hans heliga ord." *Ordet* innehåller visserligen både Lagen och Evangelium, men det innehåller och mycket annat. Tanken blir således splittrad, under det, att enligt vårt gamla formulär tanken är klar och tydlig, att jag nemligen svärjer "vid Gud", såsom lagens Herre, och "vid Hans heliga evangelium", såsom nådens Herre. Jag kan således icke finna något skäl att i ett kristligt samhälle utbyta detta specifikt kristliga ord: evangelium, mot detta allmänna uttryck: Hans heliga ord.

Hvad åter beträffar slutorden i eden: "så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ", säger Utskottet att dessa ord tydligen innebära en försvärjelse, hvars okristliga innehåll först genom sammanställningen med frälsningens evangelium erhåller sin fullständiga belysning. Jag får bekänna, att jag icke förstär detta resonnement; jag förstär icke, hvarför detta uttryck skall anses innehålla en försvärjelse. Det blir en försvärjelse, i fall jag begär en mened eller bryter min ed, men i och för sig kan detta uttryck omöjligt utgöra en försvärjelse. De äro ett bedyrande, det medgifver jag, men, mine Herrar, böra vi väl från eden taga bort den starka betydelse, som ligger i dessa slutord? Kunna vi icke genom en förändrad formulering af dem möjligen framkalla just hvad Utskottet vill förebygga, nemligen missaktning för eden.

Hvad nu revisionen af gällande föreskrifter i afseende på eder beträffar, anser jag visserligen, äfven för min del, en sådan vara behöflig, men att på samma gång man begär en *revision*, åsyftande en inskränkning af de tillfällen, då eder begagnas, derjemte begära, att det, som utgör det egentligen betecknande för en ed, skall borttagas, kan jag icke finna vara öfverensstämmande med Utskottets syfte att genom inskränkning af edgångarne gifva eden en större betydelse.

I afseende slutligen å tredje punkten förmodar jag, att Kammaren delar min åsigt, att Riksdagen icke bör mot en hel klass af tjänstemän, nemligen hela vår domarecorps, till Kongl. Maj:t frambära den beskyllningen för vårdslöshet vid edens affordrande, hvilket otvifvelaktigt skulle ske genom ett beslut att hos Kongl. Maj:t anhålla, att han måtte gifva föreskrift om "ett bättre och värdigare iakttagande af den yttre formen vid eders afläggande." För min del har jag visserligen funnit

(Forts.)

Om revision af
gällande föreskrifter ang.
eder.

(Forts.)

vid ett eller annat tillfälle, att de yttre förhållandena icke varit så riktigt värdiga vid edens afläggande, men jag skulle likväl hysa betänklighet för att ingå till Kongl. Maj:t med en framställning sådan som denna.

Hvad som således enligt min uppfattning kan vara att beakta i Utskottets framställning, är dess begäran om en allmän revision af nu gällande föreskrifter i afseende på användandet af ederna. I detta hänseende är emellertid redan förut framställning hos Kongl. Maj:t gjord, hvadan och då jag icke anser detta ärende vara af särdeles stor betydelse, jag icke kan finna, att man bör besvara Kongl. Maj:t med förnyad skrifvelse.

Mitt yrkande är således att Utskottets förslag i sin helhet måtte afslås, men om icke detta bifalles, att åtminstone endast första punkten om revisionen måtte vinna Kammarrens bifall.

Herr Peyron: Jag skall icke tillåta mig att gå in på det område å hvilket den siste värde talaren inlät sig, ty det ligger icke inom min begränsning, men jag skall ändock bedja att få yttra några ord i anledning af den första och i synnerhet den sista punkten af betänkandet. Jag hade egentligen begärt ordet, emedan jag antog, att denna motion, som säkerligen måste af alla tänkande varelser med välvilja upptagas, möjligen skulle utan någon diskussion af Kammarren bifallas; och då jag under sådana förhållanden hade föreställt mig, att den föreslagna revisionen af ederna skulle såsom hufvudsak komma att omfatta de eder, som äro föreskrifna i allmän lag och att vissa sådana eder, som innehållas i en del speciallagar och Kongl. författningar, möjligen skulle kunna blifva, om ej öfverhoppade, åtminstone stjuvfmoderligt behandlade, har jag velat yttra några ord i afseende på dem.

Visserligen har på de sista tiotalen af år en och annan ed inom affärslifvet, der sådana eder förut hörde till det dagliga brödet, numera strukits såsom olämplig, men ännu finnes efter mitt förmenande, att utrensa ur detta Augiasstall (om jag så får kalla det) en sådan mängd eder, att en hufvudsaklig och genomgripande revision deraf icke gerna kan anses annorlunda, än som af behofvet i högsta grad påkallad. Jag vill nu endast fästa mig vid en enda sådan ed, som binder mig vid så många tillfällen, nemligen redareeden. Man kan visserligen säga och det med fog, att okunnighet om lagen ursäktar ingen; men tron I väl, mine herrar, att alla de personer, som sysselsätta sig med skeppsfart utefter våra långsträckt kuster hafva ens den ringaste aning om, eller någonsin tänkt på att skaffa sig kännedom om hvad den ed innehåller, som de aflägga, då de erhålla förtroendet att reda i fartyg. De inkallas till dombordet, de anmanas att lägga två finger på Den Heliga Skrift och sedermera föreläses dem en tirad så lång, att jag är fullkomligt öfvertygad, att det stora flertalet af dem icke veta vid slutet hvad de hafva sagt i början. Denna redareed upptager mer än en half sida i fint tryck uti den bok jag här håller i min hand. Om nu, då själfva klämman kommer och de skola bekräfta hvad de genom eden förbundit sig till med orden: "så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ", en lindrig bäfvan skulle genomtränga en eller annan mera nervsvag

individ, som icke är van vid att behandla sådana allvarsamma saker såsom slagdängor, kan väl ingen finna detta underligt.

Jag skall bedja att få påpeka en annan mera praktisk sida af saken. Om en redare skulle åläggas att aflägga en skriftlig förbindelse af lika innehåll med det nu föreskrifna edsformuläret, kunde man hafva den förhoppning, att åtminstone flertalet af dem genomläste hvad de skrifvit och sålunda finge kännedom om hvartill de förbundit sig, hvilket icke nu torde vara fallet med många af dem, då de lemnat den sal, der de aflagt eden.

Medan jag är inne på detta ämne, vill jag vidare fästa uppmärksamheten derå, att i denna ed finnas bestämmelser, som äro praktiskt omöjliga att efterleva, ehuru lagen ålägger hvar och en, som reder i fartyg att bekräfta dem med en dyr och liflig ed. Der står nemligen, att, så snart ombyte i eganderätten till ett fartyg eller delar deraf skett, skall anmälan derom göras af hufvudredaren till Magistraten i den ort, der rederiets säte är förlagdt. Under forna tider, då 3 eller 4 personer slogo sig tillsamman för att reda i fartyg, var det en lätt sak att hålla reda på och tillkännagifva öfvergången af eganderätten från en till annan person af andelar i fartyg, men tiderna hafva förändrat sig och äfven på detta område har associationsandan spelat en stor rol. En mängd stora bolag med många hundra lottegarare hafva bildat sig, hvarför denna lagens bestämmelse numera är nästan omöjlig att uppfylla. I sista redaktionen af redareeden finnes visserligen en parentes intagen, men denna gäller endast sådana bolag, som stält sig under aktielagen och det är icke om dem jag talar, utan om de vanliga redarierna, som endast hafva sjölagen till efterrättelse. Visserligen finnes vanligen i reglementena för sådana bolag intagen bestämmelse derom, att, så snart en lott öfvergår till annan person, skall derom till hufvudredaren göras anmälan, men icke kan hufvudredaren taga vederbörande per aures och följden blir, att lotterna innehafvas af personer, som hufvudredaren alldeles icke har någon reda på och att han således är alldeles urständsat att fullgöra, hvad han genom ed förbundit sig till.

Denna redareed har många medsystrar, mogna att följa den till och i grafven, och det är således utan något särskildt yrkande jag nu, i den förhoppning, att Herr Casparssons, af Utskottet tillstyrkta, motion, måtte erhålla största möjliga utsträckning, på det varmaste beder att få tillstyrka bifall dertill.

Herr Torpadie: Onekligen är denna fråga, som nu föreligger till afgörande i Kammaren, af ganska stor vikt, åtminstone så länge bevisningen genom vittnen är det förnämsta bevisningsmedlet. Jag är äfven i öfrigt ense med den nästföregående talaren derom, att i vårt fädernesland eden missbrukas. Han talade om redareeden och jag ber att få erinra om en annan, hvilken nu lyckligtvis är ändrad, men därförinnan var så svår och, rent ut sagdt, så ohygglig, att, om jag någon gång uppmanats att aflägga densamma, jag skulle kommit i en pinsam förlägenhet, huru jag skulle med den kunna förena såväl mitt samvetes bud som mina medborgerliga pligter. Jag menar den fornda jurymannaeden. Kan man tänka sig något svårare än att börja eden med orden: "Allsvåldige Gud! Du skädar mitt hjerta; för Ditt allseende öga är intet uppsåt fördoldt. Vare din godhet och förbarmande nåd mig

*Om revision af
gällande föreskrifter ang.
eder.*

(Forts.)

Om revision af
gällande före-
skriffter ang.
eder.

(Forts.)

evigt tillsluten, om jag“ etc. Det är en lycka, säger jag, att detta för-
mulär blifvit utstruket ur tryckfrihetslagen; men åtskilliga andra ed-
gångar kvarstå, hvilka jag tror saklöst kunde borttagas. Hvad angår
den förändring i sättet för edens afläggande, hvilken motionären före-
slagit, har jag för min del ingenting deremot — jag är något rädd, då
jag från min olärda lekmannaståndpunkt uppträder i en fråga, med
afseende å hvilken jag är i kontrovers med talaren på vermlands-
bänken, som först hade ordet, men jag skall försöka att lägga mina
ord så, att de, såsom jag hoppas, åtminstone icke skola såra. Det må
vara sant, att, då en kristen aflägger en ed, han då, såväl som i de
flesta andra fall, älskar att ställa sig framför den *barmhertige* Gudens
anlete, hvilken gifvit oss sitt evangelium; men jag kan icke heller för-
stå, hvarföre det icke är fullkomligt i sin ordning att på samma gång
tänka sig den *stränge* och *rättvise* Guden, ty man ingår ju dock en
förpligtelse. Jag kan derföre icke inse, att det är orätt eller innebär
någon fara, om man vill utbyta orden: “vid Gud och Hans heliga evan-
gelium“ mot orden: “vid Gud och Hans heliga ord.“ Någon betänk-
lighet skulle denna ändring för mig innebära endast i det fall, att all-
männa språkbruket vid begreppet “heliga ord“ tänkte sig annat än vår
bibel; men så lärer väl ej vara förhållandet och då man talar om Gud
och hans heliga ord, talar man väl om de kristnes, och det är väl
ej fråga om Zend Avesta, Koranen eller annat. I denna förändring kan
jag således icke inse någon fara.

Hvad åter angår motionärens sista, af Utskottet jemväl tillstyrkta
yrkande, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla om föreskrifts
utfärdande om ett bättre och värdigare iakttagande af den yttre formen
vid edens afläggande, än som för närvarande mångenstädes eger rum,
skulle jag visserligen för min del önskat, att den ärade motionären
hade något närmare yttrat, hvad han egentligen menar härmed; men
jag har såsom embetsman alltför ofta förestafvat eder för att icke själf
veta, att edens afläggande mången gång icke sker med den värdighet
och högtidlighet, som vore önskelig. Skulle deremot motionären med
detta yrkande afse borttagandet af edens afläggande med 2 finger på
den Heliga Skrift, vill jag ogera gå in derpå.

Till slut ber jag få säga några ord om slutorden i eden. Jag
medgifver visserligen, att, efter min uppfattning, talaren på vermlands-
bänken hade rätt, då han sade att dessa ord: “så sannt mig Gud hjelpe
till lif och själ“ från början icke inneburo, hvad Utskottet uppgifvit;
och vid den grundliga utredning, som frågan vid 1868 års kyrkomöte
fick, påpekades äfven den enligt min tanke rigtiga betydelsen af dessa
ord. Men lika säkert är — och de flesta af denna Kammares leda-
möter torde kunna vitsorda detta — att dessa ord under tidernas lopp
hos folket fått en annan betydelse och att det derföre är rätt att nu
taga bort dem. Ty, betraktade på det sätt, som menighet vanligen
gör, torde dessa ord i själfva verket vara helt annat än kristliga. För
min del finner jag således icke skäl att motsätta mig Utskottets ifråga-
varande betänkande och förslag, hvartill jag derföre yrkar bifall.

Herr Wieselgren: Utskottet har funnit eden höra “icke till evan-
gelii utan till lagens område“ och anser derför dess afläggande vid det

heliga evangelium vara mot dettas begrepp stridande; i följd hvaraf Utskottet också föreslår, att eden hädanefter skulle afläggas "vid Gud och hans heliga ord." Om revision af gällande föreskrifter ang. eder.

Hade Utskottet handlat följdriktigt, skulle väl dess ändringsförslag hafva lydt: vid Gud och hans heliga lag — ty det var ju "inom lagens område" edgåendet fölle? Vi skulle således hafva stannat vid det genom Kongl. förordningen den 6 Februari 1849 för bekännare af den mosaiska religionsformen stadgade edsformulär. Hvad är väl deremot vunnit med den nu föreslagna ändringen? Så vidt jag förstår, just ingenting, då ju i det heliga ordet evangelium ingår, och eden således i trots af ändringen alltjemt skulle komma att afläggas äfven vid evangelium.

För min del anser jag emellertid denna ändring fullkomligt obehöflig, och de därför anförda skälen hvilande på ett missförstånd. Det kan nämligen icke här gälla att uppsöka något slags "område" för eden; det har vid afläggandet af en högtidlig försäkran, en ed, gällt att för medvetandet frammana det högsta och heligaste såsom vid tillfället närvarande, på en gång vittne och domare — och för den evangeliske kristne har detta heligaste och högsta icke kunnat vara annat än Gud och hans heliga evangelium. Jag tror därför, att så länge i detta hänseende icke någon förändring inträdt, någon sådan icke heller bör företagas med de anförda orden i vårt edsformulär.

Utskottet föreslår vidare en hemställan till Kongl. Maj:t om utfärdande af föreskrift angående "ett bättre och värdigare iakttagande af den yttre formen vid edens afläggande än som för närvarande mångenstädes eger rum." Jag bekänner att dessa ordalag förefalla mig ytterst sväfvande. "Bättre och värdigare" — på hvad sätt? "Mångenstädes" — hvar? Skulle härmed måhända afses våra domstolar, så medger jag villigt, att en domare, som kanske 20 till 30 gånger samma dag nödgas förestäfa t. ex. vittneseden, icke gerna under den fortskyndande handläggningen af mål, som ofta röra obetydliga eller rent af låga ämnen, är i stånd att vid edens förestäfvande vare sig sjelf tillägna sig eller hos andra uppväcka samma högtidliga stämning, som genom dess afläggande vid eller i sammanhang med någon kyrklig akt sannolikt skulle framkallas; men jag vågar påstå, att detta lika litet skall kunna åstadkommas af någon Kongl. Maj:ts förordning — åtminstone icke vid de tillfällen, då sådant bäst behöfdes. En hes domares försök att göra edens ord förnimbara för en lomhörd, ett sluddrigt målföre, ett tafatt sätt o. s. v. skola, alla Kongl. förordningar till trots, när helst de förekomma, förringa den allvarliga eller högtidliga stämning, som vid ett så betydelsefullt tillfälle bör vara till funandes, derest icke de handlande personernas egen känsla för det tillståndiga bestämmer deras uppförande. Det är i en sådan känsla och icke i ett yttre bud säkerheten är att söka för det af Utskottet önskade "bättre och värdigare iakttagandet af den yttre formen" vid edgångar; och jag finner af sådan orsak den föreslagna framställningen till Kongl. Maj:t, hvad detta moment beträffar, ändamålslös och öfverflödig.

Deremot förekommer mig Utskottets förslag rörande ändring af bekräftelseorden i nu gällande edsformulär värdt all uppmärksamhet. Mot en talares på, utan tvifvel, djup insigt grundade öfvertygelse, att dessa ord icke innefatta någon "afsvärjelse", vågar jag ställa millionernas

Om revision af
gällande före-
skrifter ang.
eder.
(Forts.)

uppfattning; ty säkert är, att bland dessa millioner högst få förstå eller förstått annat än att detta "så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ" betyder ett eventuellt afsvärjande af den gudomliga nåden. Hvad åter en annan talare haft att säga derom, att mången, oakadt dessa förskräckliga slutord, icke vet hvad han i eden lofvat, tror jag mig kunna såsom i viss mån riktigt vitsorda; vid de många tillfällen jag på grund af tjenstepligt haft att förestafva s. k. tjänsteeder, har jag mycket ofta funnit vederbörandes bemödande att höra och rätt återgifva de förestafvade orden hafva åstadkommit ett blott mekaniskt eftersegande af dessa ord, utan uppfattning af deras innehåll och mening. Men om jag också således för min enskilda del öfverensstämmer med Utskottet i fråga om önskvärdheten af att dessa bekräftelseord blefve ändrade eller mot andra utbytte, finner jag dock icke vara klart hvilka verkningar af en sådan ändring skulle låta sig förspörjas bland den allmänhet, på hvars uppfattning af edens vikt under nu gällande rättegångsordning så mycket ankommer, och då jag derjemte tror vara oklokt, att, der man i sak något vill åstadkomma, ingå för mycket i detaljer, om hvilka meningarne äro så delade, som i dessa af Utskottet berörda, finner jag mig föranlåten att hemställa om bifall till förslaget första moment och afslag å de båda senare.

Herr Litlner: Jag skall börja med att tillkännagifva, det jag för min enskilda del önskar motionen all framgång. Jag beklagar endast, att motionären icke gått nog långt eller rättare sagt nog djupt i sin framställning, med hvilken motionären synes egentligen hafva åsyftat en revision af nu gällande edsformulär eller formulär för edgång, hvarom också hittills hufvudsakligen talats under denna diskussion. För min del får jag säga, att, ehuru jag visserligen icke kan finna, att det resonnement, Utskottet begagnat i sin kritik af nu gällande edsformulär, varit särdeles lyckligt eller, för att begagna ett allmänt talesätt "träffat hufvudet på spiken", det dock efter min åsigt kan i sjelfva verket göra mindre till saken, huru beskaffadt *formuläret* må vara, så länge ändå edgången kvarstår i den utsträckning, som nu eger rum. Jag skulle därför hafva önskat, att motionären i sitt förslag velat något närmare angifva de inskränkningar i afseende på edens bruk och det sätt till dess förekommande, som han ansett lämpliga och jag för min del skulle velat se genomförda.

Här har, så vidt jag kunnat finna, hittills varit taladt hufvudsakligen om de edgångar, hvilka egentligen röra förpligtelser i tjensten eller i åtagandet af ett eller annat uppdrag, såsom redare-, prest- och tjänste-eder, hvilka i och för sig må vara särdeles vådliga att ålägga. Måhända skulle man dock, beträffande så beskaffade förpligtelser, kunna säga, att slutorden i nuvarande formulär passa bättre än några andra ord, derföre att jag icke kan uppfatta dem på annat sätt än såsom innefattande *icke en besvärjelse*, utan en *bön* till Gud om hjälp att kunna hålla den ed man svurit, de förpligtelser man dervid iklädt sig. Då jag emellertid vet, att Kammaren icke gerna lyssnar till deduktioner af denna beskaffenhet, skall jag icke längre uppehålla mig vid denna del af det ämne, som här är föremål för bedömande. Men, mina herrar, utom dessa edgångar finnes ett slag af eder, som trängt sig in

i vårt samhälle, som enligt min åsigt der åstadkommer mycket ondt och i hög grad bidrager till rättsmedvetandets förslappning och demoralisation, jag menar värjemålseden. Denna ed var ursprungligen en kvarleva af medeltidens ordalier, en kvarleva från det rättstillstånd, då man icke hade något annat sätt, hvarpå man kunde eller ville komma till visshet om sanningen, än att vädja till Guds dom, hvilken förekom under mångahanda former. En af dessa former var edgång, hvarvid dock, icke allenast den tilltalade skulle med ed freda sig, utan äfven några så kallade sponsorer skulle vara tillstädes för att fulltyga att han svurit, som det då hette "ed ren och icke men".

Vi veta alla, att värjemålseden är en kvarleva från dessa tider, då man sökte att göra edsformulären så förfärliga, så hårresande som möjligt, för att derigenom inverka på den tilltalades känslor, och sålunda möjligen tvinga fram sanningen, ehuru detta ofta ej lyckades, att denna ed finnes affattad och kodifierad i 17 Kap. R. B. af 1734 års lag, der den ännu står kvar, men att, ehuru den möjligen kunde lämpa sig för rättsmedvetandet, sådant det var, då denna lag stiftades, den likväl numera icke kan anses förenlig med det, att jag så må säga, bättre rättsmedvetande, hvartill, Gudi vare lof, samhället nu kommit. Och jag är öfvertygad derom, att den, som icke af egen rätts- och sanningskärlek kan drivas till bekännande af hvad honom åligger att bekänna, knappast lärer dertill förmås af edsformulärens beskaffenhet, men jag är derjemte förvissad, att för hvarje falsk värjemålsed utbredes i samhället ett förfärligt gift, som i oroväckande grad undergräfvat samhällets moral.

Se vi nu närmare på författningens eller rättare sagdt lagbokens stadganden rörande denna ed, sådana de förekomma i 17 Kap. 29, 30 och 32 §§ R. B., kan man icke undgå att finna dessa stadganden vara temligen både sväfvande och jag skulle till och med kunna säga i motsats eller motsägelse mot hvarandra. I 29 § heter det bland annat: "ett vitne om sjelfva målet gälle ej mer, än för halft bevis; och då bör den som käres till, med ed sig värja;" samt i 30 §: "der uppenbart, och på sannolika skäl grundadt rykte, eller andra bindande omständigheter och liknelser äro mot den, som tilltalas, må ock domaren värjemålsed ålägga". Här af vill synas, som skulle den först anförda §:n medgifva värjemålsed äfven i civila mål; men enligt den senare §:n, eller § 30, denna ed endast vara tillåten i fråga om brottmål af den beskaffenhet som i ofvan upplästa citat omförmäles. För min del har jag visserligen den uppfattning, att värjemålsed ursprungligen icke varit ämnad att åläggas annorledes än i brottmål, men möjligt är likväl på grund af 29 §:ns innehåll, hvad äfven rättslärd torde medgifva, att den finge tillämpas äfven i civila mål. Men härvid möter då 32 §:ns bestämmelser, så lydande: "nu är i *svårare brottmål* mer än halft bevis emot den som anklagas, och nekar han ändå gerningen, *finner domaren att fara är om mened*; lemne saken till framtiden då den kan uppenbar varda". I detta fall när det gäller *svårare brottmål* får domaren således icke ålägga värjemålsed. Frågas nu: är mened i civila mål eller mindre brottmål mindre farlig, mindre svår? är i afseende å dem samhällets pligt att undanrödja frestelsen för den tilltalade mindre, än när det gäller *svårare brottmål*?

Om revision af gällande föreskrifter ang. eder.
(Forts.)

Om revision af
gällande före-
skriffter ang.
eder.
(Forts.)

Häraf synes visserligen, att lagstiftaren varit mån om, att mened icke *under vissa förhållanden* må kunna begås, men jag beklagar, att i lagen icke finnes bestämdt uttaladt, att domaren icke *i något fall* må ålägga värjemålsed, der tvifvel är för handen om frestelse till mened. Man säger väl, att derigenom skulle kunna uppstå den oegentligheten, att den verkligen skyldige genom att neka undginge det ansvar, hvartill han kanske annars blifvit fäld; men detta innebär, efter min tanke, en för samhället långt mindre våda, än den depravation och demoralisation, som utbredes genom edens missbruk derhän, att det blifver lika som en vana att använda densamma till medel att undgå ansvaret.

Det är vidare att märka, att vid vår rättsskipning i dess nuvarande tillstånd, särdeles på landet, det icke sällan händer, att unga domare, kommande från ena ändan af landet till den andra, utrustade med ett tingsförordnande, sätta sig ned i domstolen för att hålla en ransakning, men hvarken förstå ortens allmoges språk, eller ega kännedom om de förhållanden, under hvilka det ifrågavarande målet kan vara anhängiggjort, samt under sin villrådighet i allt detta finner det mycket beqvämt att ålägga den tilltalade edgång såsom det andra bevisningsmedlet. Det händer derföre ock, att edgång ålägges under rent af upprörande omständigheter; och kommer dertill, att det ifrågavarande målet är af den beskaffenhet, att sjelfva rättsfrågan i detsamma icke ingått i rättsmedvetandet hos allmogen i den ort, der tinget hålles, kan man vara fullt öfvertygad, att, om *en* börjat att missbruka eden, andra skola fortsätta å den beträdda vägen. Jag vill anföra såsom exempel härå förbrytelser mot politiförfattningarne i allmänhet. För dessa huser folket i landsorten i allmänhet föga sympati, åtminstone gäller detta i Norrland med afseende å jagt- och skogslagstiftningen. Ännu kvarstår hos allmogen derstädes den uppfattningen, att vilddjuren och skogen äro till för envar, som vill taga dem. Antag nu, att under denna uppfattning af rättsförhållandena, en person instämnes till tinget att stå ansvar för en förseelse mot jagtstadgan eller en mindre skogsåverkan, och att ransakningsdomaren, som kanske icke förstått hvarken hvad den anklagade eller vittnena sagt, ålägger värjemålsed. Den tilltalade tänker då, att en orättvisa blifvit mot honom föröfvad, och att han derföre ock får värja sig på hvad sätt han kan.

Af dessa skäl hade jag önskat, att motionären utsträckte sin motion ännu längre och med densamma inträngt något djupare i de nuvarande förhållandena. Jag skulle till och med i denna stund önska återremittera förslaget till Utskottet, för att få den af mig nu påpekade sidan af saken närmare behjertad, men då jag tager för gifvet, att en sådan framställning icke inom Kammaren skulle röna något bifall eller att dermed vore något att vinna, får jag nöja mig med att hafva till protokollet nedlagt dessa mina åsigtter, till den kraft och verkan, de kunna hafva, under förhoppning, att den tid skall komma, då vår rättegångsordning blifver så omdanad, att dessa förfärliga värjemålseder blifva inskränkta till, hvad de i sjelfva verket äro afsedda att vara men nu icke äro, en nödfallsutväg.

I afseende å ederna i allmänhet har jag slutligen — om jag ock skulle riskera att få höra, det jag nu hållit en predikan — att, för att

åtminstone icke hålla någon lång sådan, endast få hänvisa till vår Fräl-sares ord: "I skolen alls intet svärja".

Jag, för min del, bifaller Utskottets betänkande, under önskan, att Utskottet gått ännu längre i den inslagna riktningen.

Om revision af gällande föreskrifter ang. eder.

(Forts.)

Herr Peter Olsson: Sedan jag begärde ordet, hafva redan trenne talare ganska utförligt yttrat sig i frågan, af hvilka tvenne i den riktning jag ännat uttala mig; och jag skall derföre försöka att icke alltför länge taga Kammarens tid i anspråk.

Hvad först beträffar den motivering Utskottet anført till stöd för sitt utlåtande i frågan, ville jag helst icke yttra mig derom, enär jag funnit den mindre tillfredsställande. För mig förefaller det emellertid naturligt, att så måste vara, ty man kan icke af ett Utskott vänta, att det skulle på ett fullständigt exegetiskt och dogmatiskt sätt utreda sjelfva gudsbegreppet. Jag vill icke heller framställa en sådan begäran till Utskottet, gerna medgifvande, att Utskottet fullgjort sitt uppdrag, så godt det kunnat, och att vi böra vara belättna med dess arbete. Jag vill se saken i dess allmänlighet.

Hvad då först beträffar revisionen af ederna och dessas inskränkning, hade jag föreställt mig, att i fråga derom man inom denna Kammar vore så enig, att all diskussion rörande denna motion kunnat undvikas. Jag hade nemligen trott, att man skulle vara så öfvertygad om behofvet af en ändring uti ifrågavarande afseenden, att man med största tillfredsställelse skulle bifallit motionärens förslag; hvad särskildt angår en inskränkning af ederna, trodde jag, att hos svenska folket den mening gjort sig allmänt gällande och djupt inrotat sig, att man i allmänhet svärjer alldeles för mycket och, hvad som är mest beklagligt, att man ofta, att icke säga oftast, svärjer utan veta hvad man förbinder sig till. Våra soldater skola svärja, våra studenter hafva svurit och skola i vissa fall ännu svärja, våra embetsmän, våra prester, kyrkoherdar, kontraktsprostar och biskopar, alla skola svärja; och det är icke nog med att de skola svärja *en* gång, utan, såsom vi alla veta, *flera* gånger, ja, man frestas nästan till den föreställning, att de antingen första gången icke vetat hvad de svurit eller icke sedermera hållit sin ed och derför skola svärja om igen, eller ock att eden är af den beskaffenhet, att den för att kunna utöfva nödigt inflytande på de individer, af hvilka man fordrar dessa eders afläggande, måste upprepas så och så många gånger. Mine herrar! Det minsta mått af sandt förnuft borde visa hvar och en, som något tänkt på hvad en ed bör innehålla och hvilka förpligtelser den bör lägga på den svärjande, att det i detta afseende hos oss icke står rätt till. En revision är således efter min uppfattning alldeles nödvändig, likasom jag äfven är öfvertygad om, att, då denna fråga kommer till behandling, det skall visa sig äfven för dem, som i allmänhet icke önska reformer, att en inskränkning likaledes är af behofvet påkallad. Detta är i största korthet hvad jag har att säga om en revision af ederna och dessas inskränkning.

Hvad nu särskildt beträffar edernas beskaffenhet, veta vi litet hvar, att deras afläggande ofta bekymrat mer än ett redligt och ärligt samvete. Den förfärliga slutstrofen hvarned man bekräftar sin ed, och genom hvilken man, enligt min uppfattning, underkastat sig en afsvär-

Om revision af
gällande före-
skrifter ang.
eder.
(Forts.)

jelse, att icke säga försvarjelse, har, såsom sagdt, mer än en gång be-
dröfvat redliga och ärliga samveten. Derför har man ock, såsom en
talare före mig yttrat, velat betrakta denna edens slutstrof "så samt
mig Gud hjelpe till lif och själ" icke såsom en ed utan såsom en bön;
och af hvad anledning har man velat detta. Jo! för att på något sätt
lugna och tillfredsställa sitt oroliga samvete, oroligt, emedan man vetat
med sig, att man icke skall kunna hålla den ed, man aflagt och kanske
flera gånger upprepat. Men *om* detta verkligen är förhållandet, *om*
sjelfva slutet af eden, sjelfva förpligtelsen: "så samt mig Gud hjelpe till
lif och själ" icke är en ed utan en bön; hvarför har man då icke af-
fattat denna ed, som man icke ansåg vara annat än en bön, i sådana
ordalag, att man derom icke kunnat hysa olika meningar. Det förstår
jag i sanning icke; och fördenskull, på samma gång jag vill uttala så-
som min uppfattning, att dessa ord, "så samt mig Gud hjelpe till lif
och själ", verkligen äro ed, skulle jag vilja yttra den önskan, att, om
man vill bibehålla någon motsvarande slutstrof, denna måtte erhålla
ungefär följande lydelse: "hvertill Gud gifve mig sin nåd och hjälp." Då
vore det en bön, en uttalad önskan om nåd och bistånd till att
fullgöra hvad man sålunda förbundit sig till.

Beträffande den sista delen af motionen eller Utskottets betänkande,
säges deri, att man skulle hos Kongl. Maj:t anhålla, att han ville på
något sätt draga försorg om att vid eders afläggande iakttoges mera
värdighet. Det märkvärdiga förhållandet eger nemligen rum, att man
vid eders afläggande tyckes fästa lika litet afseende vid edens innehåll
som vid den person, som aflägger eden. Här har förut talats om eder
vid domstolarne, vid embetsverken och dylikt, men vi veta äfven, att
vid många tillfällen personer in corpore aflägga eder, om hvilkas inne-
håll de säkerligen hafva ganska liten kännedom. Vore det då för
mycket, om man i underdånighet hemstälde hos Kongl. Maj:t, att han
vill taga denna fråga i nådigt öfvervägande; vore det för mycket att,
då man fordrar af undersåtarne, att de skola aflägga ed, icke för att
bryta utan för att hålla den, man också toge saken i öfvervägande,
så att man icke begärde för mycket af den, som skall svärja, och icke
begärde edens upprepande? Eden är icke, som man ofta tyckes före-
ställa sig, af sådan beskaffenhet att den i och för sig förbättrar den
svärjandes karakter och sinnesstämning, tvärtom, i fall jag skall uttala
min uppfattning deraf, tror jag, att eden, då den i oträngdt mål och
i otid fordras, utöfvar ett motsatt inflytande på den svärjande, jag tror
således, att Utskottets och motionärens förslag i detta afseende äro fullt
berättigade, och jag kan icke finna, att man begär någon ogrammlagenhet,
om man ingår till Kongl. Maj:t med en framställning om ändring i
i dessa förhållanden, hvilka säkerligen en hvar känner tunga och tryc-
kande. Jag delar äfven den siste talarens åsigt så till vida, att jag
skulle för min personliga del önska, att den nu gjorda framställningen
varit vida mera utsträckt; hvaremot jag icke vill i likhet med honom
på det borgerliga området tillämpa skriftens ord "I skolen alls intet
svärja" ord, som deremot ur rent kristlig synpunkt ega sin bindande
betydelse. Jag föreställer mig, att, då ett borgerligt samfund, som
stiftar sina lagar, kan vara fullt berättigadt att göra de stadganden och
föreskrifter, som finnas vara för det borgerliga samhällets utveckling

främjande, det väl också är riktigt, att, om samhället finner någon ed böra fordras, föreskrift derom lemnas. Men då man på detta sätt ur rent borgerlig synpunkt behandlar denna fråga — och det är ur den synpunkten framställningen till Kongl. Maj:t skulle göras —, så anser jag det icke vara ur vägen, att i denna framställning uttala äfven en önskan, att Kongl. Maj:t ville taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke jemväl på det kyrkliga området kunde göras en revision och inskränkning af ederna. Ty, mine herrar, det kan icke döljas för oss, att mången, som svärjer på vår bekännelse, icke har sådan kännedom om denna bekännelse, som önskligt vore. Jag vill härmed blott hafva uttalat den åsigten, att ju större frihet man ur rent kyrklig och kristlig synpunkt kan lemna dem, som skola inträda i kyrkans och statens tjänst, desto bättre är det; och jag byser den förhoppningen, att, då frågan en gång hos regeringen kommer före till närmare och grundligare behandling, Kongl. Maj:t icke skall underlåta att äfven i afseende på det kyrkliga området vidtaga sådana åtgärder, som äro af behovet påkallade.

Jag skulle visserligen kunnat önska, att den skrifvelse, som jag hoppas af denna Kammare beslutes, framkomme affattad i andra ordalag än dem Utskottet här föreslagit; men då jag icke vill vara med om att åstadkomma någon splittring i det beslut som kommer att fattas och jag dessutom är fullt förvissad, att man, då frågan slutligen skall utredas och behandlas, också skall veta, att formulera sitt beslut på ett sätt, som blifver fullt tillfredsställande, så ber jag att nu få förena mig om Utskottets förslag, till hvilket jag således yrkar bifall.

Herr Linder: Den motion, som föranledt det nu under diskussion varande utskottsutlåtandet, behandlar i mån af sin omfattning onekligen ett af de viktigaste ämnen, man kan förelägga en delibererande församling och tangerar en af de ömtaligaste beröringspunkterna mellan kyrkan och staten. Till detta ärende är min personliga öfvertygelses ställning sådan, att jag i visst hänseende skulle vilja gå mycket längre än både motionären yrkat och Utskottet tillstyrkt, under det att i andra fall jag icke kan fullkomligt instämma i någonderas förslag. Jag utbeder mig att i korta ord få angifva skälen för denna min olika mening.

Man har yrkat en revision of ederna gående ut, bland annat, derpå, att begynnelseorden: "*svär vid Gud och Hans heliga evangelium*" skulle utbytas emot orden: "*svär vid Gud och Hans heliga ord*". Förstnämnda formel innebär naturligtvis ett betydande vid Gud såsom det i kristendomen uppenbarade ordets herre. Menar man att en ändring häraf bör ske till formeln: "*Gud och Hans heliga ord*", så kan jag icke inse någon annan grund därför, än att man vill *utvidga* området för befogenheten eller rättare användbarheten af sjelfva formeln.

Ser man nu efter hvilka följder denna utvidgning innebär, skulle de till äfventyrs bestå deruti, att äfven mosaiske trosbekännare skulle kunna acceptera ett sådant edsformulär. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att, utom det att uttrycket "*heliga ord*" i det sammanhang, motionen framställer det, innefattar *både* den i ordet uppenbarade lagen *och* det i nämnda ord uppenbarade evangelium, och sålunda *icke* är från gammaltestamentlig ståndpunkt antagligt, då vårt

Om revision af
gällande före-
skriffter ang.
eder.
(Forts.)

Om revision af
gällande föreskrifter ang.
eder.

(Forts.)

samhälle numera, på grund af den dissenterlag, som redan finnes, är oförhindradt att inom sitt område upptaga och erkänna trosbekännare, som icke finna sig bundne vid detta formulär. Då man således icke skulle vinna något med syftet att tillfredsställa dissenters i detta fall, kan jag icke heller se, hvad ur någon synpunkt sedt skulle genom antagande af det föreslagna edsformuläret vinnas.

Hvad åter angår slutet af nuvarande edsformulär, har man ansett detsamma innebära en försvärjelse och därför vara obefogadt. Jag vill be herrarne vara af den godheten att observera, hvad orden betyda. Det heter nemligen "så samt mig Gud hjelpe till lif och själ". Detta ord *hjelpe* står här i konjunktiv form och innebär helt enkelt ett betydande, ett löfte, en på trosförvissning grundad försäkran att göra eller yppa något lika visst och saunt som jag beder, tror och önskar att Gud skall hjälpa mig. Hjälp till lif och själ är enligt den kristna verldsåskådningen icke beroende af människans egen förmåga utan af Guds nåd och förbarmande i Kristo. Denna afslutningsformel i eden innebär således sjelfva spetsen af det edliga bedyrandet, men alldeles icke någon försvärjelse. Man har icke rätt att gå utom hvad orden i sig sjelfva innebära, liksom man icke heller har rättighet att i orden inlägga annan betydelse än de sjelfva vilja i och genom sin uttrycksform vidkännas eller kunna i samma form innebära. Man har sagt, att man borde ändra detta formulär, därför att allmänhetens uppfattning af detsamma är en helt annan än den af mig nu angifna och i orden sjelfva innebarna. Jag tror icke, att detta är något skäl. Skulle den allmänna meningens uppfattning vara sådan, är man hänvisad att *upplysa* allmänna meningens i rätt riktning, men icke att *ändra* något på grund af en falsk mening hos allmänheten. Om nu, enligt hvad jag sökt ådagalägga, både begynnelsen och slutet af edsformuläret innebär ett betydande, ett högtidligt tillkännagifvande, hvad sker då derigenom, att den, som aflägger eden, icke håller det, hvartill han edeligen utfäst sig? Jo, att det var ett falskt tecken, han stälde som skylt under sin försäkran, något icke betänkt eller menadt, som han uttalade med sitt betydande. Det var icke sant hvad han sade vid edgången. Han trodde icke, han önskade icke, han hyste ingen böneåstundan derom, att Gud skulle hjälpa honom till lif och själ. Den öfvertygelsen var icke så fast grundad, så närvarande hos honom i det ögonblick han aflade eden, att han med sin gerning kunde bevisa, att den tro, hvarom han gaf betydande, var sann och uppriktig. Hvad innebär då hela detta förhållande med eden och de bedyranden, som dervid afläggas? Jo, att allt detta är något, som rör sig på området för det rent andliga lifvet. Hvad innebär då ett edsbrott? Jo, att en människa, som bryter sin ed, henhäller under Guds dom i samvetet och Guds dom i det uppenbarelsens evangelium, inför hvilket hon aflagt sitt betydande, men dermed ock hänvisas till Guds förbarmande ledning och nåd för att komma ifrån det tillstånd af olycksalighet, hvaruti hon kommit genom sitt eget förvållande, och att hon på den väg, som är oss alla angifven, har att återföras och återkomma till förening med Gud. Ingeunting annat, hvarken mer eller mindre. Hvad säger deremot staten i detta afseende? Jo, att, om du aflägger falsk ed, skall du straffas bland annat med förlust af medborgerligt förtroende. Med ett ord, staten har straff-

bestämmelser för ett handlingssätt, som tillhör det rent religiösa om- *Om revision af*
rådet. Staten vill således för öfverträdelse, som tillhöra det uteslutande *gällande före-*
andliga området, sätta straffbestämmelser, som äro tagna från ett annat *skrifter ang,*
håll, från statens egen verksamhets- och befogenhetskrets. Det är der- *eder.*
uti, som det falska och origtiga ja, i viss mening taget, hädiska uti *(Forts.)*
edens användande, enligt min föreställning, ligger. Deruti ligger ock
det kraftigaste skäl, hvarföre *man kan ock bör yrka på upphäfvande*
af alla eder. Ty hvad vill det säga, när Utskottet yttrar att den högsta
förpligtelse, som samhället kan affordra den enskilde, består uti affäg-
gande af eden? Det är icke så. Ty den högsta förpligtelse, samhället,
staten, icke blott kan utan äfven har att fordra af den enskilde, består
deruti, att den enskilde *i hvarje ögonblick af sitt lif* skall äfven utan
all ed ställa sig samvetets fordringar och hederns lagar till efterrättelse.
Man vill genom eden göra medvetandet om dessa förpligtelser på ett,
så att säga, imponerande sätt närvarande för den enskilde medborgaren.
Mig synes denna åtgärd endast innebära en erinran till honom om
hvad han sjelf i hvarje ögonblick är skyldig att sjelf erinra sig och om
hvad man i hvarje ögonblick har rätt att fordra af honom. Statens
rätt blir verkligen icke för nära trädd, om man borttager all edgång;
ty om staten bestämmer, att för den, som ljuger inför rätta och om
hvilken är ådagalagdt, att han icke hållit sina der afgifna löften eller
de annars i allmänhet honom åliggande förpligtelserna, skola samma
straffbestämmelser drabba som de, hvilka inträda vid fall af edsbrott,
då har staten icke öfverskridit sin befogenhet; och för min del kan jag
icke finna, att staten förlorar något af sin makt om han uraktlåter att
beträda det område, der hans makt upphör att finnas till. Ty staten
eger icke makt öfver dens förhållanden, som ensamt beröra hans förhål-
lande till sin Gud, och angå hans samvete. Jag skulle således, för min
del, vilja yrka den förändring i det utlåtande, som af Utskottet blifvit
afgifvet, att allt hvad edgång heter måtte afskaffas.

Då jag emellertid vill lemna oafgjordt, huruvida tidpunkten kan
vara inne till vidtagande af en sådan åtgärd, måste jag inskränka mig
till uttalande af *den önskan*, att Utskottet åt sitt tillstyrkande hade
gifvit formen af en sådan hemställan till Kongl. Maj:t att, *derest* icke
all edgång för närvarande kunde afskaffas, en allmän revision af nu
gällande föreskrifter i afseende å eder måtte ega rum, i syfte att in-
skränka deras användande. Och dermed kunde det vara nog.

Herr Brodén: En ärad talare har nyss yttrat, att i en fråga af
så grannliga och inåtgående natur som den nu föreliggande, man af
ett Utskott, som har en mångfald af mer eller mindre olikartade äm-
nen att behandla, icke får fordra en till alla delar fullständig och till-
fredsställande motivering, och jag kan ej annat än instämma med ho-
nom häruti. Men skulle så vara, att i motiveringen en eller annan
oegentlighet förekommer, bör den ej lemnas oanmärkt, emedan eljest
lätt kan hända, att en god sak genom ett sådant förbiseende kommer
att skadas.

Nu finnes i Utskottets betänkande en liten punkt af det innehåll,
att jag, i händelse en skrifvelse till Kongl. Maj:t i ämnet skulle beslutas,
icke gerna såge den i samma skrifvelse inflyta. Sista punkten i det

Om revision af
gällande före-
skrifter ang.
eder.
(Forts.)

stycke, som börjas med orden "Hvad åter beträffar edsformulären", lyder så: "Edens affordrande tillhör nemligen icke evangelii utan lagens område, och edens afläggande vid evangelium förefaller därför mången såsom stridande mot evangelii innersta begrepp och väsende". Beträffande förra hälften af denna mening har jag något svårt att fatta, hvad Utskottet dermed egentligen velat säga. Då evangelii område och lagens område ställas jemte hvarandra, synes antagligast att den gudomliga, icke den menskliga, den borgerliga lagen här är åsyftad; men då det tillika talas om edens affordrande, och Guds lag icke kan sägas affordra ed, om den än tillstödjer eden, förbjuder mened m. m., så nödgas man här tänka på den borgerliga lagen, och Utskottet synes då hafva gjort sig skyldigt till den oegentligheten att sammanställa å ena sidan evangelium, å den andra den borgerliga lagen, hvilka hafva så litet med hvarandra att göra. Den omständigheten, att den borgerliga lagen affordrar ed, gör nemligen hvarken från eller till vid den frågan, vid hvem eller hvad eden bör afläggas, och ingenting finnes härutinnan, som hindrar att den kan afläggas vid evangelium. Vidare säger Utskottet, att "edens afläggande vid evangelium förefaller därför många såsom stridande mot evangelii innersta begrepp och väsende". Jag tillåter mig härvid antaga, att Utskottet icke velat blott anföra andras mer eller mindre grundade betänklighet, utan i detta "mången" inbegriper sig sjelft och således i de i fråga varande orden utsäger sin egen åsigt. Det är då oevangeliskt och orätt att svärja vid evangelium. Men då måste det ock, såsom redan af en annan ärad talare blifvit anmärkt, vara oevangeliskt och orätt att svärja vid hvad Utskottet föreslagit, nemligen Guds ord, enär detta ord jemte lagen innehåller evangelium. Ville man åter säga att här icke är fråga om sak utan endast om namn, att man blott velat finna en för granntycktare samveten mindre stötande formel än den nu gällande, så får jag först säga, att detta uti föreliggande fall icke synes mig rätt ärligt; man vill nemligen genom ett förändradt namn komma de edspligtige att glömma eller förbise, att de svärja vid evangelium, medan de i sjelfva verket göra det. Och vidare tror jag mig kunna försäkra, att detta icke skall lyckas med särdeles många. Vårt folk vet i allmänhet ganska väl att evangelium är icke blott en del af Guds ord, utan sjelfva kärnan i detta ord, att evangelium med förtäckta eller tydliga bokstäfver står skrifvet i den heliga boken från dess första blad till det sista. Således, huru jag än ser saken, från logikens eller ändamålsenlighetens sida, synes mig denna punkt böra ur utlåtandet utgå, och motiveringen i behöfliga delar formuleras i enlighet med detta uteslutande.

Vill man hafva uttrycket "Gud och Hans heliga ord" i stället för det nu föreskrifna, finnes enligt mitt förmenande icke mer än ett presentabelt skäl för en sådan förändring. Man skulle kunna säga, att, då Gud uppenbarat sig icke blott i evangelium utan äfven i lagen, så bör eden ske vid Guds ord i dess helhet, och icke den ena delen deraf från edsföremålet uteslutas — ett skäl som dock icke torde kunna anses för afgörande.

Mot Utskottet har under diskussionen blifvit anmärkt, att det utan grund framställt bekräftelseorden: "så saut mig Gud hjelpe till lif och själ" såsom en okristlig försvarjelse. Om jag än icke kan fullt gilla

det uttryck Utskottet här begagnat, måste jag dock erkänna, att det så till vida innehåller en sanning, som de nämnda orden, fattade så som äldre edsformulär och nu varande ordalydelse gifva vid handen, innebära något, som öfverstiger den menkliga befogenheten. Jag kan nemligen icke finna annat än att den svärjande afsäger sig Guds hjälp och nåd, i fall han icke håller eller kommer att hålla hvad han i eden har lofvat. Och härmed afsäger han sig mera än han får och kan afsäga sig. Meniskan tillmäter sig dermed en större sjelfbestämmingsrätt gent emot Gud än hon, såsom hans skapade varelse och af honom i hvarje ögonblick beroende, eger eller kan ega. Men, säger den ärade representanten från Vesterås, detta är alls icke meningen. Man får icke tyda den i fråga varande formeln amorlunda än orden lyda, och ordalydelsen menar han, har följande mening: så sant jag *nu beder*, att Gud måtte hjälpa mig. Den svärjande skulle således endast angifva sin stämning såsom bedjande; men om så är, hvarför icke då gifva, såsom en förut åberopad ärad talare anmärkt, åt orden den vanliga formen af bön och låta honom säga, så vidt fråga är om en löftesed, "dertill förhjelpe mig Gud nådeligen", såsom jag hört vara föreslaget för den presterliga tjensteeden? Emellertid, hvad helst må kunna sägas om bekräftelseordens rätta betydelse, synes det vara visst att, hvad vårt folk beträffar, den under diskussionen förordade åtgärden, att man skulle i sist anförda syftning upplysa allmänheten om ordens verkliga mening, ingenting skall uträtta; inga förklaringar eller kungörelser skola kunna taga allmänheten ur den föreställningen, att "så sant mig Gud hjelpe till lif och själ" är annat än ett betydande, att man skall hålla hvad man har lofvat och ansvara för sanningen af hvad man sagt med undsägande i annat fall af Guds hjälp.

I enlighet med hvad jag nu haft äran anförä, yrkar jag bifall till motionärens framställning hvad den första punkten beträffar. Angående andra punkten finner jag ingen synnerlig vinst i utbytet af "Gud och Hans heliga evangelium" mot "Gud och Hans heliga ord", men instämmer med motionären och Utskottet i förslaget, att utelenna de nuvarande bekräftelseorden och ersätta dem med andra, lämpligare ord. Slutligen vill jag vid tredje punkten ingenting yrka, förrän diskussionen gifvit handen, huruvida en åtgärd, sådan som den i nämnda punkt antydda, verkligen är af behovet påkallad och praktiskt genomförlig.

Herr Casparsson: Jag ber om ursäkt, att jag tager Kammarens tid i anspråk; men då jag är både motionär och ledamot af Utskottet, kan jag icke underlåta att ytra några ord till bemötande af de anmärkningar, som blifvit framställda mot Utskottets förslag.

I afseende å begynnelseorden i edsformulären ber jag att få återföra i herrarnes minne, hurusom vid förra riksdagen Andra Kammaren, då frågan der förevar till behandling, enhälligt och utan diskussion beslöt att edsförpligtelsen: "svär vid Gud och Hans heliga evangelium" skulle utbytas mot orden: "svär inför Gud", men, då frågan kom til behandling inom Medkammaren, beslöt denna att bibehålla de nuvarande orden: "svär vid Gud och Hans heliga evangelium." Då detta beslut delgafs Andra Kammaren, vidhöll emellertid denna sitt en gång fattade beslut. Jag hemställer, om under sådana förhållanden jag så-

Om revision af
gällande föreskrifter ang.
eder.
(Forts.)

Om revision af
gällande föreskrifter ang.
eder.
(Forts.)

som motionär eller Utskottet kunde helt och hållet lemna åsido den åsigt, som sålunda blifvit af Andra Kammaren uttalad, och obetingadt gå in på Första Kammarens beslut. Det återstod då att söka utfinna en medelväg, som kunde sammanjemka de båda åsigtterna, och resultatet blef de ord, som Utskottet nu föreslagit. Jag medgifver visserligen, att detta ändringsförslag äfven från min synpunkt icke är fullt tillfredsställande, men det har gått här såsom det ofta går vid en kompromiss, när man skall jemka med hvarandras öfvertygelser, att resultatet icke blir det bästa; men om någonsin är kompromiss stundom nödvändig, då frågan berör det andliga området. I valet mellan de nu brukliga orden: "svär vid Gud och Hans heliga evangelium" och de af Utskottet föreslagna: "svär vid Gud och Hans heliga ord", kan jag dock icke finna annat, än att de senare böra föredragas, ty, mine herrar, om vi betrakta saken från evangelii synpunkt, så heter det der: "I skolen alls icke svärja", hvaremot det från lagens ståndpunkt heter: "du skall icke svärja dig mehn, utan hålla Herranom din ed." Om således edgång kan försvaras från lagens ståndpunkt, så tror jag dock att, då dessa evangelii ord icke kunna bortresoneras, man får svårt att försvara dem från evangelii ståndpunkt. Jag medger väl, att orden: "Gud och Hans heliga ord" äfven inbegripa evangelium, men med användandet af dessa ord undviker man likväl den betänkliga motsägelsen att *uteslutande* hänvisa till evangelium, som just säger: "I skolen alls intet svärja."

I afseende å slutorden i edsformulären har här blifvit sagt från flera håll, att de icke skulle innebära en försvärjelse. Ja, uppfattningen kan vara olika i detta fall, men jag vill dock såsom auktoritet för Utskottets åsigt åberopa ej blott den allmänt gängse föreställningen i detta hänseende, utan äfven Stockholms stads konsistorium, och jag antager, att åtminstone de kyrkliga medlemmarne af denna Kammare icke vilja jäfva denna senare auktoritet. Det var visserligen på 1590-talet, som yttrandet afgafs, men det återfinnes ännu i svenska psalmboken, tryckt 1784. Der uttolkas dessa slutord på följande sätt: "om jag icke håller hvad jag lofvat och tillsagt hafver, så ville Du, såsom en rättfärdig hämnande Gud och domare, synliga straffa och hämnas sådan falskhet, lögn och bedrägeri uppå mig här tinneliga, och der evinnerliga; och vill, att Du aldrig blifver mig nådig, utan viker ifrån mig med alla dina barmhertighet och öfvergifver mig med all hjälp och tröst i all nöd, tinneliga och evinnerliga, vill ock med allom ogudaktigom och fördömdom höra djefulen till med lif och själ", o. s. v. i samma stil. Om detta varit uppfattningen ännu i slutet af 1700-talet, frågar jag, om icke den uppfattning af de ifrågavarande ordens betydelse, som Utskottet uttalat, varit berättigad och om denna uppfattning ännu utgått ur det allmänna föreställningssättet? Men är det lofligt och tillbörligt att begagna dylika ordalag inför sin Gud; och har *Han*, som kom med frälsningens budskap till människorna, gifvit dem rätt att begagna detta budskap såsom formulär för en pantförskrifning åt djefulen? Jag tror att de herrar, som försvara slutorden, såsom icke innehållande en försvärjelse, intaga en mycket svag ståndpunkt.

Det har vidare här anmärkts i afseende å tredje punkten af Utskottets betänkande, att denna vore för mycket sväfvande och att man icke borde besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse angående föreskrift

om ett bättre och värdigare iakttagande af den yttre formen vid edens afläggande. Jag tror dock, att en sådan föreskrift verkligen är af betydelse för hofvet påkallad. Jag har i detta afseende fått upplysningar, bland andra, af en Riksdagens förtroendeman, huru vid eders afläggande understundom brukar tillgå. Han har sagt mig, att han under sina resor i landsorten inhemtat, att på många ställen icke finnes tillgång på en bibel, utan i stället begagnas någon *tjock bok*, t. ex. Heinrichs tyska lexikon eller vanligen svensk författningssamling. Jag har träffat en ung man, som berättade för mig, att han fick aflägga sin studented med fingrarna på bränvinsförfattningen. Den, som har haft att göra med beväringens öfningar, skall nog kunna omtala, huru det finnes hundratusentals personer i vårt land, som hafva med helig ed förbundet sig att försvara 1810 års "skjutsförordning" i stället för 1810 års successionsordning. Då 1844 tro- och huldhetssed aflades af Stockholms garnison till Konung Oscar I, svor man, att med lif och blod försvara *förenings- och säkerhetsakten*, i öfverensstämmelse med den i 1798 års då ännu gällande krigsartiklar föreskrifna krigsmanneäde. Ja, jag kunde anföra många flera sådana fullt sannfärdiga historier, men jag vill icke med deras förtäljande neddraga frågan till åtlöjets område, ty dertill är den för allvarsam. Jag har endast velat påpeka detta för att visa, att iakttagande af ett värdigare skick vid eders afläggande verkligen är af nöden.

Om revision af gällande föreskrifter ang. eder.
(Forts.)

Det har blifvit sagdt af en talare på göteborgsbänken, att man borde ingå i detaljer och närmare bestämma sättet för detta värdigare iakttagande af den yttre formen, men på samma gång sade han, att man icke skulle inlåta sig i detaljer i afseende å edsformulären, utan öfverlemnna frågan derom till Kongl. Maj:t. Jag tror dock, att, om man icke bör ingå i några detaljer rörande edsformulären, så bör man så mycket mindre göra det i det andra hänseendet, ty i sådant fall blefve det säkerligen lika många meningar som personer i denna Kammar.

Vidare hafva anmärkningar blifvit gjorda mot Utskottets motivering, och man har tillika sagt, att man icke kunde begära bättre af ett Tillfälligt Utskott. Ja, jag medger villigt, att det företrädesvis är de *ständiga* Utskotten förbehållet att afgifva *väl* motiverade betänkan- den; och jag medgifver äfven att i en så grannlaga och ömtålig fråga som denna kan det väl inträffa, att något af Utskottets eller referentens subjektiva åsichter inflyter bland motiven. Jag tror därför, att Utskottet ganska väl må erkänna, att dess motivering kan, i hvad den uttalar Utskottets subjektiva åsichter i frågan, lemna skäl till anmärkning; men att det oaktadt så många *objektiva* skäl återstå för bifall till Utskottets hemställan, att de anmärkningar, som ur ofvannämnda synpunkt kunna göras mot motiveringen, icke böra gifva anledning till afslag å sjelfva framställningen.

Mycket kunde ännu vara att tillägga, men då jag vid fem riksdagar motiverat och vid tvenne riksdagar talat i frågan och då Kammar- en i fjor enhälligt och utan diskussion biföll en med denna nära öfverensstämmande hemställan, vill jag nu icke längre uppehålla Kammar- ens tid. Jag slutar med att yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Bruhn: Såsom ledamot af Utskottet må det tillåtas mig

Om revision af att, ehuru jag icke der öfvervarit denna frågas slutbehandling, yttra gällande föreskrifter ang. eder. några ord.

(Forts.)

Bland de många talare, som yttrat sig under denna diskussion, har det varit den förste talaren, den värde representanten från Carlstad, förbehållet att finna allt hvad Utskottet föreslagit vara förkastligt. Så har han i afseende å första punkten, der Utskottet endast förordat en allmän revision af nu gällande föreskrifter om eder, åsyftande en inskränkning i deras användande, funnit en sådan begäran gå alldeles för långt. Detta var dock icke oväntadt från det hållet. Man är icke ovan vid att allt bestående der befinnes vara godt och väl. Men om jag också icke kan gå så långt, att jag finner det vara lämpligt att inom den borgerliga lagstiftningen införa den grundsatsen, att man icke alls skall svärja, torde jag dock få erinra den värde representanten derom, att den, som ofta svär, syndar ofta, och jag tror, att han icke vill bidraga till ett sådant syndande. Af öfrige talare har blifvit visadt, att en inskränkning i de nu brukliga ederna är mer än väl behöflig, och jag instämmer deri.

I afseende å begynnelseorden i den nu brukliga edsförpligtelsen: "svär vid Gud och Hans heliga evangelium", har samme talare anført, att ett svärjande vid Gud endast innebär ett svärjande vid Honom såsom lagens representant eller såsom en hämnande och straffande Gud. Jag får erkänna, att jag är för litet hemmastadd och bevandrad på detta område att hafva en sådan uppfattning. Jag tror, att med *ordet* Gud här icke allenast förstås den hämnande och straffande Guden, utan äfven nådens Gud. På dessa grunder hafva vi inom Utskottet ansett, att de begynnelseord, som, då denna fråga sista gången förevar, af Andra Kammaren för dess del godkändes, vore tillräckliga och bättre än de nuvarande, samt att ett svärjande "inför Gud" innefattade ett svärjande vid Honom såsom både lagens och evangelii Gud. Denna Andra Kammarens mening vann dock icke bifall inom Första Kammaren, och Utskottet fann sig således icke kunna åter upptaga dessa ord, utan ansåg, att deras utbytande mot de nu föreslagna skulle vara en förmedling mellan de båda åsigtorna. Ty likasom begreppet Gud innebär både lagens och evangelii Gud, så innefattar "Guds ord" både lagen och evangelium. Skulle man åter begagna både orden Gud och evangelium, skulle detta blifva ett dubbelt upprepande af evangelium och ett dubbelt återopande af nådens Gud. Det är visserligen sant, att menniskan i hvarje stund har behof af Guds nåd, men om hon skulle anses vara deraf mera i behof vid edstillfället än vid andra tillfällen, tror jag det vara att förutsätta, att hon stode i begrepp att aflägga en ed, som hon ej kunde hålla, och derföre vore i behof af ett dubbelt återopande af nåden just vid detta tillfälle. Då Utskottet således icke kunnat åter upptaga de af Andra Kammaren förut godkända begynnelseord i edsformulären, anser jag, att Utskottet haft goda skäl för de nu föreslagna.

Hvad åter beträffar slutorden i edsformulären, så och om de än icke innefatta hvad Utskottet och motionären antagit eller en direkt försvärjelse eller afsvärjelse, anser jag dock den rätta betydelsen af dessa ord här vara mindre klar och att det derföre icke vore ur vägen, att de utbytas mot andra.

Jag skall icke tillåta mig att orda något i afseende å sista punkten af Utskottets förslag, då derom förut är nog mycket taladt, utan inskränker jag mig till att yrka bifall till Utskottets hemställan i dess helhet.

Om revision af gällande föreskrifter ang. eder.

(Forts.)

Herr Hjelm: Jag skall icke upptaga tiden, utan inskränker mig till att hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om särskild proposition på hvarje af de trenne momenten utaf Utskottets hemställan uti föreliggande utlåtande; och anhåller jag dervid om proposition på bifall till det första momentet, afslag å det andra, och åter igen bifall till det tredje momentet.

Herr Rydin: Jag får för min del hemställa, att Kammaren måtte fatta det beslut, som af Herr Wielsingren blifvit föreslaget. Den diskussion, som egt rum i denna fråga, visar nemligen, huru svårt det är för Kammaren, att uppgifva något slags formulär för edsförbindelser. Och hvad tredje punkten af Utskottets hemställan beträffar, så är den, efter mitt förmenande, helt och hållet öfverflödig. Visserligen var det åtskilliga roliga saker, som den ärade motionären, med afseende derpå, berättat, men jag tror likväl, att de icke tåla vid att närmare prövas. Hvad särskildt beträffar de åberopade förhållandena vid universiteten, så torde herrarne allt för väl hafva sig bekant, hurusom studenteden är för många år sedan afskaffad. Och hvad angår den ärade motionärens uppgift om, att denna ed skulle vid något tillfälle blifvit aflagd på bränvinsförordningen, så anser jag, med den kannedom jag eger om konsistorii sessionsrum, någonting dylikt vara omöjligt. De böcker, som der finnas, äro nemligen en hel del nya testamenten, hvarjemte alltid en bibel är framlagd till höger om ordförandens plats; och i öfrigt bundna exemplar af svensk författningssamling.

Med Herr Rydin förenade sig Herr *Ehrenborg*.

Herr Rundgren: Jag ångrar icke, att jag först begärde ordet i denna fråga, och således måhända föranledde den diskussion, som sedermera egt rum, emedan jag är öfvertygad, att den, som lyssnat till densamma, otvivelaktigt måste erkänna, att saken blifvit sedd från olika sidor och således vunnit en utredning, som Utskottet icke lemnat i sitt betänkande, samt att en diskussion om ett ämne, så viktigt som det förevarande, kan vara af lika stor, om icke större, betydelse, än en diskussion under flera timmar om beviljandet af några kronor mer eller mindre till ett eller annat ändamål. Men det var icke för att säga detta, som jag nu åter begärt ordet, utan jag föranleddes dertill utaf en af utskottsledamöternas yttrande, att jag skulle hafva funnit allt, hvad Utskottet i sitt betänkande anfört, vara förkastligt. Jag får då bedja såväl honom, som Kammaren i öfrigt, erinra sig, att jag ingalunda förklarar, att en *revision* af nu gällande föreskrifter i afsende å ederna och en inskränkning af deras användande vore obehöfliga, men att, då jag yrkade afslag å Utskottets hemställan i sin helhet, skälet dertill var, att regeringen förut fått åtskilliga påminnelser i detta hänseende, samt att jag i allmänhet icke kunde finna det vara rätt klokt

Om revision af
gällande föreskrifter ang.
eder.

(Forts.)

af Riksdagen, att oupphörligt inkomma till Kongl. Maj:t med nya påminnelser i en sak, der Kongl. Maj:t redan känner Riksdagens åsigt.

Jag skall äfven bejta, att i sjelfva saken få tillägga några ord. Man har om sjelfva slutorden uti edsformuläret yttrat å ena sidan, att de skulle innebära en försvärjelse, och å andra sidan, att i dem mera skulle ligga en bön. För min del kan jag icke dela vare sig den ena eller den andra uppfattningen. En försvärjelse kan ju icke inträffa förr, än man bryter den ed, som avslutas med orden: "så sannt mig Gud hjelpe till lif och själ". Betraktar man åter dessa ord såsom en bön, så borttager man på samma gång hela karakteren af eden; ty en ed, som slutar på nämnda sätt, kan då ej betraktas såsom en ed. Att i dessa ord skulle ligga en bön, skulle möjligen kunna tänkas i fråga om trohets- och embetsnamnaeder, men alldeles icke i fråga om t. ex. vittneseden. Det kan nemligen icke ligga någon rimlighet uti, att, när någon aflagt en sådan ed och tillagt orden: "så sant mig Gud hjelpe till lif och själ", dessa ord skulle innebära en bön till Gud om hjälp att tala sanning. Tvärtom tager man ju derigenom Gud till vittne inför menniskor, att man ämnar tala sanning. Således kan jag ingalunda ingå på de åsichter, enligt hvilka dessa slutord skulle innebära vare sig en försvärjelse eller en bön. Men hvarföre jag vill, att de skola gvarstå, är derföre, att jag anser, att det just är *de* orden, som gifva den egentliga karakteren åt edsförpligtelsen.

För öfrigt har äfven i detta hänseende ganska klart och tydligt gifvit sig här till känna sjelfva den grundtanke, som är rådande hos dem, hvilka vilja gå ända derhän att helt och hållet afskaffa *alla* eder: den är det allmänna frihetssinnet. Man känner eden såsom en boja, likasom förhållandet är med mycket annat här i lifvet, som är tryckande, och man vill befria sig derifrån. Men vi lefva icke uti ett idealiskt samhälle, der man kan lita på hvarandras rättskänsla och ärlighet, utan man nödgas taga sin tillflykt till yttre förhållanden. Att vi skulle kunna komma derhän, att edens användande vore öfverflödigt, blir derföre i alla händelser ett föremål för de fromma önskingarne; och då man åberopar, att evangelium skulle påbjuda något sådant, är det lätt att inse, att detta endast gäller inom det rike, som är så beskaffadt, att dess medlemmar äro genomträngda af evangelij ända och sanning. *Der* är det möjligt. Men så länge vi lefva uti ett samhälle, der det finnes både hvete och agnar, måste äfven finnas några yttre band på menniskorna.

Jag slutar med att tillkännagifva, det jag helst såge, att hela frågan förfölle, emedan jag anser det vara onödigt att besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse angående en sak, som för Kongl. Maj:t redan är bekant. Men då detta icke torde låta sig göra, förenar jag mig om det förslag till beslut, som blifvit väckt af Herr Wieselgren, enligt hvilket endast första punkten i Utskottets hemställan skulle godkännas.

Herr Casparsson: En ärad talare har yttrat, att jag skulle framkommit med "*en uppgift som vore omöjlig*", hvarmed väl lærer menas, att den ej är med sanningen öfverensstämmande, och som detta är en ganska allvarsam beskyllning måste jag upptaga densamma till bemötande. Den nämnde talaren stödde sitt bestridande af min uppgift

derpå, att i konsistorii sessionsrum i Upsala finnas biblar och att exemplaren af svensk författningssamling äro inbundna. Jag är fullt öfvertygad om rigtigheten af denna uppgift. Min sagesman yttrade, att, då man på den tiden i massa kommenderades att aflägga studenteden, inträffade understundom, att icke tillräckligt antal biblar förefans. Man tog då till hjälp just dessa "inbundna" exemplar af svensk författningssamling, hvilka erbjödo ett respektabelt kubikinnehåll, och då han såg efter, på hvilken urkund han aflagt det heliga löftet, fann han att det var på bränvinsförordningen. Min sagesman är en sanningsälskande person och så samvetsöm, att han till och med just för prestedens skull icke ingått i kyrkans tjänst, för hvilken han eljest har mycken kallelse. Jag har, som sagdt, fullkomlig anledning att sätta tro till hans uppgift och jag vill försöka att, om så önskas, konfrontera honom med den nyss nämnde talaren.

Hvad beträffar förslaget att utesluta mom. 2 af Utskottets hemställan, så vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att såväl i Preussen som Norge sväres "vid Gud och Hans heliga ord"; den första uppgiften lemnades utaf den person, som i fjor opponerade sig i Första Kammaren mot det då framlagda förslaget, och den andra uppgiften finnes intagen i Norges grundlag.

För öfrigt tror jag icke, att det vore farligt, om Kammaren uttalade sin åsigt i detta fall, ty jag är fullt öfvertygad, att Kongl. Maj:ts nog komme att pröfva saken med tillräcklig noggrannhet och omsigt. Konseqvenserna blefve icke så farliga, ty Riksdagen har nu skrivit i ämnet i 22 år, och jag tror icke att frågan kommer att hädanefter påskyndas med någon för det allmännas säkerhet vådlig fart.

För min del anser jag derföre, att äfven mom. 2 mycket väl kan godkännas.

Herr Strömberg: Jag skall söka fatta mig kort och jag vill verkligen göra ännu mera: jag skall söka hålla mitt ord.

Jag begärde ordet allena derföre, att, då jag vid 1868 års kyrkomöte var motionär i detta ämne inom det kyrkliga området, jag nu så mycket lifligare känner mig manad att med några ord angifva min ställning i frågan.

I afseende å första punkten vill jag då först nämna, att jag på det lifligaste instämmer med alla de talare, hvilka önskat, att någon inskränkning i eders afläggande måtte kunna ske i allmänhet, och i synnerhet i afseende å värjemålseder, hvars vådor en ärad talare nyss tydligt och klart skildrat. Hvad andra momentet beträffar, så vill jag nämna, att jag på grunder, som vore för vidlyftiga att här upprepa, instämmer med de herrar, hvilka vilja, att begynnelseorden af edsformuläret stå qvar sådana de nu äro. Med afseende på slutorden, skulle jag deremot icke ogera se, om någon ändring skedde. Dessa ord uppfattas i allmänhet på två sätt: antingen inlägger man deri en magisk kraft, utan att egentligen veta eller eftersinna, hvad rätta betydelsen deraf är, eller ock vet man, hvad dessa orden innebära, och då kan man icke annat än med bifvan ställa sin menkliga svaghet gent emot den dyra förpligtelse, hvars förfärande ansvar man inser. Då jag således vill, att en förändring i detta hänseende skall ske, kunde jag

Om revision af hafva mycket att anföra till skäl derför, men för att icke bryta mot gällande föredet gifna löftet, att icke förlänga diskussionen, ber jag blott att få förena skrifter ang. mig i det yrkande, som Herr Wieselgren framställt.

(Forts.)

Herr Linder: Jag skall nu endast anhålla att få yttra ett par ord med anledning deraf att tvenne talare, Herrar Brodén och Casparsson, fäst sig särskildt vid hvad jag nyss tagit mig friheten att anföra i fråga om sjelfva slutorden af edsformuläret och velat deri inlägga en helt annan mening, än jag uppvisat såsom den deri befintliga. Jag vill nemligen på inga vilkor synas hafva gått in på deras sätt att tolka dessa ord.

Hvad nu först Herr Brodén beträffar, så sade han, att, om jag icke håller eden, så blir förhållandet så och så, och då önskar jag, att Gud icke måtte hjälpa mig. Ja, naturligtvis är det så, om jag i edsformuläret inlägger *äfven* motsatsen af hvad deri säges. Men på en sådan argumentation kan eller vill jag för min del icke ingå, anmärkande i öfrigt, att de "praktiska följderna", om hvilka Herr Brodén jemväl ordade, väl icke höra till en utredning af frågan derom, *hvad* sjelfva slutorden innebära.

Vidare ber jag att mot Herr Casparsson få anföra, att hvad han nyss läste upp ingalunda var någon *förklaring* öfver slutorden i edsformuläret, utan endast en *betraktelse* med anledning deraf, hvilket ju är något helt annat än en förklaring.

Jag har endast velat hafva detta upptaget till Kammarrens protokoll och har för öfrigt intet yrkande att göra.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade beträffande första punkten i Utskottets hemställan endast yrkats bifall; och blef nu denna punkt, på derom särskildt gifven proposition, af Kammarren bifallen.

I afseende på andra punkten voro yrkanden framställda å så väl bifall som afslag. Efter upptagande af dessa yrkanden, och i enlighet dermed gifna propositioner, förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för bifall. Votering blef emellertid begärd, och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammarren godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Fjerde Tillfälliga Utskottet hemställt i 2:dra punkten af utlåtandet N:o 6,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammarren afslagit Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Omröstningen visade 70 ja mot 73 nej; och hade Kammarren således beslutit enligt nej-propositionen.

Hvad slutligen angår tredje punkten, hade rörande densamma yrkats dels bifall och dels afslag. Herr Talmannen gaf propositioner i öfverensstämmelse med dessa meningar och förklarade sig hafva funnit

